

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

Marie Moravcová

III. ročník, kombinované studium

Obor: Sociální pedagogika

LOGOPEDICKÁ PÉČE PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY

Bakalářský projekt

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Petra Potměšilová, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářský projekt vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Nekoři dne 12. 11. 2012

.....

Vlastnoruční podpis

Chtěla bych poděkovat vedoucí bakalářského projektu PhDr. Mgr. Petře Potměšilové, Ph.D. za odborné vedení projektu a za všechny cenné a věcné připomínky. Dále děkuji Mateřské škole Sluníčko v Žamberku za poskytnutí veškerých materiálů a za vstřícné a milé jednání. V neposlední řadě patří poděkování mému manželovi, rodině a přátelům za podporu po celou dobu studia.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA MĚSTA ŽAMBERK A MATEŘSKÉ ŠKOLY SLUNÍČKO	8
1.1 Nabídka předškolních zařízení	8
1.2 Další možnosti předškolního vzdělávání	8
1.3 Zakotvení Mateřské školy Sluníčko ve městě.....	9
1.3.1 Popis Mateřské školy Sluníčko.....	10
1.3.2 Úloha, postavení Mateřské školy Sluníčko.....	11
1.3.3 Volnočasové aktivity ve městě	11
2 SOUČASNÝ STAV MATEŘSKÉ ŠKOLY SLUNÍČKO	13
2.1 Předškolní vzdělávání v zákonném systému.....	13
2.2 Organizace předškolního vzdělávání	15
2.3 Cíle, úkoly a specifika předškolního vzdělávání.....	15
2.4 Historie Mateřské školy Sluníčko	16
2.5 Systém chodu Mateřské školy Sluníčko	17
2.5.1 Materiální a technické zabezpečení	17
2.5.2 Personální zajištění	19
2.5.3 Financování Mateřské školy Sluníčko	19
2.5.4 Způsob organizace Mateřské školy Sluníčko a režim dne.....	20
2.5.5 Školní vzdělávací program	21
2.6 Nabídka aktivit Mateřské školy Sluníčko	23
2.6.1 Obecné činnosti ve výchově	23
2.6.2 Konkrétní zájmové činnosti Mateřské školy Sluníčko	24
2.7 Zhodnocení chodu Mateřské školy Sluníčko (SWOT analýza).....	25
3 NÁVRH LOGOPEDICKÉ PÉČE PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY	27
3.1 Vymezení logopedie.....	27
3.1.1 Předškolní věk z pohledu logopedie	28
3.1.2 Vývoj řeči a příčiny vzniku komunikačních obtíží.....	30
3.2 Kategorie poruch řeči (dle J. Klenkové)	32
3.2.1 Narušený vývoj řeči	32
Opožděný vývoj řeči.....	32
Vývojová dysfázie	32

3.2.2	Narušení článkování řeči	33
	Dyslalie (patlavost).....	33
3.2.3	Narušení zvukové stránky řeči.....	34
	Rinolalie (huhňavost)	34
	Palatolalie	35
3.2.4	Narušení plynulosti řeči	35
	Koktavost (balbuties).....	35
	Breptavost (tumultus sermonis).....	36
3.2.5	Získaná organická narušená komunikační schopnost.....	37
	Afázie	37
3.2.6	Ztráta komunikační schopnosti.....	37
	Mutismus	37
3.2.7	Narušená komunikační schopnost jako výsledek dom. postižení.....	37
	Symptomatické poruchy řeči	37
3.3	Cíl projektu.....	38
3.4	Charakteristika projektu	38
3.5	Organizace projektu	39
3.5.1	Místo projektu.....	40
3.5.2	Propagace, přihlášení do kroužku.....	40
3.5.3	Personální zajištění, materiální a technické zázemí.....	40
3.6	Financování	41
3.6.1	Výhody a hrozby projektu	41
3.7	Program projektu.....	42
3.8	Školní vzdělávací plán projektu	43
3.8.1	Ukázka logopedické lekce	48
	Zásady terapie dyslalie	50
	ZÁVĚR	51
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
	SEZNAM TABULEK	55
	SEZNAM PŘÍLOH.....	56

ÚVOD

Bakalářský projekt se soustředí na poskytnutí logopedické péče v rámci předškolního vzdělávání. Předškolní instituce jsou důležitým mezníkem v životě dítěte. Je nezbytné nepodcenit tuto prvotní přípravu a nabídnout dítěti komplexní rozvoj po všech stránkách jeho vývoje. Tento projekt je navržen pro Mateřskou školu Sluníčko, která sídlí ve městě Žamberk. V rámci tohoto zařízení by bylo možné realizovat logopedickou intervenci a rozšířit tak nabídku stávajících služeb.

Bakalářský projekt je rozdělen do třech celků. Každý z nich se dělí do dalších částí a zabývá se městem Žamberk, Mateřskou školou Sluníčko a logopedickou péčí.

První kapitola je zaměřena na obecnou charakteristiku města Žamberk a Mateřské školy Sluníčko. Udává přehled škol zabývajících se předškolním vzděláváním ve městě a předkládá další možnosti pro děti předškolního věku. Zároveň popisuje postavení Mateřské školy Sluníčko v rámci města. Součástí této části jsou i volnočasové aktivity, které v Žamberku fungují.

Druhá kapitola mapuje současný stav Mateřské školy Sluníčko. Předkládané informace se zabývají obecným pohledem na předškolní vzdělávání v zákonném systému. Uvedeny jsou také organizace, cíle a specifika tohoto vzdělávání. Dále je popsána historie Mateřské školy Sluníčko. V této části budeme seznámeni se systémem chodu zařízení, materiálním a technickým zaopatřením, personálním zajištěním, způsobem financování a organizací školy. Dále je uvedena konkrétní nabídka aktivit a popsán Školní vzdělávací program pro předškolní organizace. V rámci kapitoly je provedena SWOT analýza, která vyhodnocuje práci Mateřské školy Sluníčko.

Třetí kapitola se věnuje samotnému projektu logopedické péče pro předškolní instituce. V první podkapitole je vymezen obor logopedie a jsou představeny poruchy řeči. Navrhovaný logopedický kroužek je v této části detailně popsán. Je zde uveden cíl, charakteristika a organizace projektu. Dále se zabývá programem a tematickým plánem. V závěru práce je zpracována ukázka logopedického kroužku a zásady pro provozování logopedické lekce. Projekt je sestaven tak, aby byla možná jeho realizace i v jiných předškolních zařízeních.

1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA MĚSTA ŽAMBERK A MATEŘSKÉ ŠKOLY SLUNÍČKO

Pro tento projekt bylo vybráno město Žamberk a jedno jeho školské zařízení, které se zabývá předškolní výchovou (konkrétně Mateřská škola Sluníčko). V této kapitole se budeme zabývat nabídkou předškolních zařízení, která zde fungují a také dalšími možnostmi předškolního vzdělávání. V rámci této části uvedeme informace o Mateřské škole Sluníčko a jejím zakotvení v Pardubickém kraji. Charakterizujeme tuto školu, popíšeme její postavení a úlohu a zhodnotíme volnočasové aktivity ve městě Žamberk.

1.1 Nabídka předškolních zařízení

Ve městě Žamberk fungují dvě zařízení pro předškolní vzdělávání. Jsou to mateřské školy (dále jen MŠ), které poskytují vzdělání pro děti od tří do šesti let. Konkrétně se jedná o Mateřskou školu Čtyřlístek a Mateřskou školu Sluníčko. V širším okolí však můžeme nalézt další MŠ – v Jablonném nad Orlicí, kde působí dvě MŠ, v Letohradě, kde jsou také dvě MŠ, v Mistrovicích, v Nekoři. Ve městě Ústí nad Orlicí funguje celkem osm předškolních zařízení.

1.2 Další možnosti předškolního vzdělávání

Mezi další možnosti předškolního vzdělávání řadíme organizaci Maceška. Maceška spadá do občanského sdružení CEMA Žamberk (CEntrum MAtek). Toto sdružení vzniklo v roce 1996, kdy se rozhodlo šest žen-matek založit centrum, kde by se společně mohly scházet s dětmi mimo své domovy. Cílem bylo vytvořit prostorové zázemí pro matky s dětmi na mateřské, rodičovské dovolené. Jako první článek občanského sdružení vzniklo Mateřské centrum (dále jen MC) Pohoda v Kostelní ulici v Žamberku. Centrum se začalo rozvíjet a v roce 2002 byly sehnány nové prostory v Nádražní ulici za pomoci města Žamberk a dalších sponzorů. Zároveň se v témže roce změnil i název na Rodinné centrum (dále jen RC) Pohoda, jelikož sdružení nenavštěvovali pouze matky, ale i otcové a prarodiče. Díky novým prostorům zde mohl být vybudován Klub bez klíče, který oficiálně vznikl v roce 2004. Tento klub slouží pro děti a mládež a napomáhá smysluplnému trávení volného času. Ve stejném roce získalo RC ocenění od Sítě Mateřských center o. s. Díky dobré prosperitě doposud založených organizací byl zřízen Domov pro ženy a matky s dětmi v tísni. Sociální pracovníci azylového domu pomáhají

ženám v náročné životní situaci, kterou nemohou vyřešit vlastními silami a jež přesahuje rámec osobní situace. Proto vznikla tato sociálně pobytová služba, která byla zprovozněna v roce 2006 a je podporována Evropským sociálním fondem, městem Žamberk a dalšími sponzory. Součástí aktivit občanského sdružení CEMA je i budování hřišť pro děti a mládež. Centrum se snaží o zkvalitňování prostředí pro děti a mládež, aby mohly ve svém volném čase pobývat v multifunkčních prostorách. V neposlední řadě sdružení CEMA vybudovalo Dům na půli cesty, který byl otevřen v roce 2007. Jedná se o sociální pobytovou službu, která je poskytována mladým lidem, kteří potřebují ubytování a částečnou pomoc do začátku jejich dospělého samostatného života. Služby jsou zaměřeny především na ubytování, pomoc a podporu při hledání zaměstnání, vyřizování běžných záležitostí, vedení domácnosti apod. Poslední službou je již zmiňovaná Maceška. Tato služba nabízí rodičům hlídání dětí předškolního věku. Je určena pro děti ve věku od 2 do 7 let. Maximální kapacita zařízení je 10 dětí. Maceška funguje od pondělí do pátku v časovém rozmezí od 6:30 do 16:30. Po individuální domluvě je však možné hlídání i do 17:30. Tato služba je poskytována za úplatu, konkrétně 40 Kč/hod. Pokud se jedná o delší dobu hlídání, cena za hodinu se snižuje. Obědy pro děti je možno objednat (28 Kč/oběd), a to od místní žamberecké jídelny. Svačiny si děti nosí samy. Tato služba je určena především pro rodiče, kteří např. nesehnali místo v jedné z MŠ, potřebují jít k lékaři, účastnit se pracovního pohovoru, vzdělávacích kurzů aj. Výhodou je, že centrum Maceška funguje i v době prázdnin, kdy jsou ostatní MŠ uzavřeny.¹

1.3 Zakotvení Mateřské školy Sluníčko ve městě

V této podkapitole bude pojednáváno o městě Žamberk a Pardubickém kraji. Zaměříme se na bližší popis Mateřské školy Sluníčko, na její postavení a úlohu v rámci města. Budou zde popsány volnočasové aktivity, které probíhají v ostatních zařízeních ve městě.

Mateřská škola Sluníčko sídlí ve městě Žamberk, které se nachází v údolí řeky Divoké Orlice v nadmořské výšce 465 m n. m. Často se o něm hovoří jako o bráně do Orlických hor. Leží v severovýchodní části Pardubického kraje. V současné době má městečko okolo 6100 obyvatel² a jeho okresním městem je Ústí nad Orlicí. Žamberk

¹ Srov. Občanské sdružení CEMA Žamberk. *Rodinné centrum Pohoda*. [online], [akt. 2012], [cit. 2012-01-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.pohoda.org/index.php?navez=-historie&ids=1716>>.

² Srov. *Informační leták*. Město Žamberk ve spolupráci s turistickým informačním střediskem.

tedy spadá do Pardubického kraje, jehož rozloha činí 4519 km². Jedná se o pátý nejmenší kraj v Čechách. Počet obyvatel celého kraje činí 516 476 (*údaje za rok 2010*). Pardubický kraj je tvořen čtyřmi okresy – Chrudim, Svitavy, Pardubice a Ústí nad Orlicí. Krajským městem jsou Pardubice, rozkládající se ve východní části České republiky. Pardubice nejsou pouze historickým městem, ale jsou známy například i pro svůj dostihový závod Velká pardubická (koná se již od roku 1874)³ anebo výrobou proslulého pardubického perníku. Severovýchodní část Pardubického kraje sousedí s Polskem. Na severu se tyčí Orlické hory (nejvyšší vrchol Velká Deštná, 1115 m n. m.), severovýchod je ohraničen Hrubým Jeseníkem. Jih kraje je lemován Žďárskými vrchy a Železnými horami. Ve středu a na západě kraje se nachází úrodná Polabská nížina. Samotné město Pardubice leží na soutoku dvou řek – Labe a Chrudimky. Orlické a Železné hory a Žďárské vrchy přitom patří do chráněné krajinné oblasti.⁴

1.3.1 Popis Mateřské školy Sluníčko

Mateřská škola Sluníčko je příspěvková organizace, která vznikla 1. 1. 2003. Nachází se na náměstí Generála Knopa 433, Žamberk 564 01. Zřizovatelem této mateřské školy je město Žamberk, Masarykovo náměstí 166, 564 01. Mateřská škola se řídí těmito zákony a vyhláškami: zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování, vyhláška 410/2005 o hygienických požadavcích, zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících aj. Řízení školy má na starosti ředitelka. Výše uvedené zákony, vyhlášky a další různé směrnice vymezují práva a povinnosti zaměstnanců školy. Jasně stanovené kompetence přispívají k efektivitě chodu zařízení a jejímu rozvoji.⁵

³ Srov. Dostihové závodiště Pardubice. *Něco o velké pardubické*. [online], [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.pardubice-racecourse.cz/neco-o-velke-pardubicke.html>>.

⁴ Srov. Český statistický úřad. *Charakteristika Pardubického kraje*. [online], [akt. 2012-05-15], [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <http://www.pardubice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_pardubickeho_kraje_%28udaje_za_rok_2010%29>.

⁵ Srov. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Já a moje Sluníčko*. Žamberk, 2010.

Tato Mateřská škola je rozdělena do čtyř oddělení, přičemž každé z nich mají na starosti dvě učitelky. Jedná se o celodenní provoz od 6:30 do 16:00. Zařízení je určeno pro děti od 3 do 6 let. Kapacita školy je 104 dětí.⁶

1.3.2 Úloha, postavení Mateřské školy Sluníčko

Mateřská škola je „školské zařízení navazující na výchovu dětí v rodině a v součinnosti s ní zajišťující všestrannou péči dětem zprav. ve věku od 3 do 6 let. Není součástí povinné školní docházky, avšak předškolní vzdělávání v mateřské škole plní důležité cíle: rozumový, citový, tělesný rozvoj dětí, osvojování základních pravidel chování a mezilidských vztahů, rozvoj řeči a komunikačních dovedností. Předškolní vzdělávání také napomáhá vyrovnat nerovnosti ve vývoji dětí způsobované sociálně znevýhodněnými podmínkami jejich rodinného prostředí.“⁷ Mezi hlavní úlohy Mateřské školy patří výchova a vzdělávání dětí předškolního věku. Důležitou roli hraje příprava dětí na přechod do základní školy. Nejobecnější cíl je všestranný rozvoj dítěte po všech stránkách jeho vývoje. Mateřská škola Sluníčko má významné postavení ve svém městě. Přestože „babyboom“⁸ odezněl, i nadále je vysoká poptávka po zařazení dětí do předškolních institucí. Mateřská škola Sluníčko není schopná přijímat všechny uchazeče vzhledem ke své omezené kapacitě. Neexistencí tohoto zařízení by bylo velmi obtížné zařadit všechny děti do okolních škol. Za touto poptávkou stojí odborná a dobře odvedená práce pedagogů. Mateřská škola má své dobré jméno i díky vlídnosti a opravdové péči personálu. Mateřská škola spadá do systému předškolního vzdělávání a v každém městě i obci má své nepostradatelné místo.

1.3.3 Volnočasové aktivity ve městě

Ve městě Žamberk probíhají rozmanité volnočasové aktivity v rámci nejrůznějších zařízení. Své nemalé postavení zaujímá občanské sdružení CEMA a jeho Centrum pro rodinu. Do této kategorie spadají tyto služby: Rodinné centrum Pohoda, Klub bez klíče, Maceška a Grafické studio. „Klub bez klíče nabízí dětem a mládeži bezpečný

⁶ Srov. Tamtéž.

⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2009, s. 148.

⁸ Srov. Pardubický deník.cz. *Mateřské školy v kraji se již dále rozšiřovat nebudou*. [online], [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <<http://pardubicky.denik.cz/z-regionu/matenske-skoly-v-kraji-se-jiz-dale-rozsirovat-nebudou-20120406.html>>.

prostor, kde mohou trávit svůj volný čas a zapojit se do nabízených aktivit. Podporuje jejich vlastní aktivitu a rozvíjí individuální schopnosti, dovednosti a kreativitu. Maceška nabízí rodičům jednorázové i pravidelné hlídání dětí formou volného i organizovaného hraní v malém kolektivu pod vedením kvalifikovaných osob. Rodinné centrum Pohoda posiluje hodnoty rodiny a mezigeneračních vztahů, mateřskou roli žen, podporuje rodiče při výchově dětí.⁹ Klub bez klíče je provozován bez poplatku a probíhají zde například výtvarné činnosti, filmové kluby, besedy, přednášky, kurzy, doučování, sportovní aktivity apod.¹⁰

Další možnosti pro trávení volného času zajišťuje Animo - Středisko volného času, Žamberk. Zájmové kroužky jsou rozděleny do tří skupin podle věku účastníků - předškolní věk, děti a mládež, dospělí. Například děti v předškolním věku mohou navštěvovat: *Angličtinu s Krtečkem*, *Barvínek* (výtvarné tvoření), *Keramika* (pro matky s dětmi), *Neon MINI* (taneční skupina) atd. Pro děti a mládež pak nalezneme aktivity jako jsou: dramatika, hudba, jazykové kroužky, chovatelství, technika, taneční lekce atd. Tyto kroužky jsou poskytovány za úplatu. V rámci tohoto střediska děti mohou pobývat v době letních prázdnin na táborech.¹¹

Různé zájmové aktivity mají na starosti školy a školská zařízení. Například Gymnázium Žamberk pořádá *kurz robotiky*. Základní škola 28. října pořádá *kurz keramiky, angličtiny, sportovních her*. Další zajímavostí je kurz *Hravě zdravě*, který seznamuje zájemce s mandalami, dětskou jógou, relaxací. *Hravě čtení* má za úkol přivést děti ke knihám. Všechny tyto aktivity probíhají v budovách škol po výuce, ve volném čase.¹²

⁹ Občanské sdružení CEMA Žamberk. *Klub bez klíče*. [online], [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <http://www.cema-nno.cz/centrum_pro_rodinu/klub_bez_klice-51-75.html>.

¹⁰ Srov. Tamtéž.

¹¹ Srov. Animo, Středisko volného času, Žamberk. *Zájmové kroužky*. [online], [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <<http://animo.zamberk.cz/animo/pages/index.php3?link=08&sekce=01>>.

¹² Srov. Kroužky. *Nové zájmové útvary*. [online], [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.zs28rijnazamberk.cz/files/Dokumenty/2012/z%C3%A1jmov%C3%A9%20%C3%BAtvary%281%29.pdf>>.

2 SOUČASNÝ STAV MATEŘSKÉ ŠKOLY SLUNÍČKO

Tato práce je zaměřena na Mateřskou školu Sluníčko v Žamberku. Nejprve se budeme zabývat obecným popisem předškolního vzdělávání a vzdělávacími programy, podle kterých se školy a školská zařízení musí orientovat. Poté přejdeme na charakteristiku tohoto zařízení. Uvedeme zde základní údaje – historii, materiální vybavení, technické parametry, systém chodu organizace. Popíšeme zde konkrétní aktivity a činnosti, kterými se mateřská škola zabývá. Součástí kapitoly je i SWOT analýza, která nám poskytne důležité hodnotící informace.

2.1 Předškolní vzdělávání v zákonném systému

Předškolní vzdělávání upravuje *zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon, 561/2004 Sb.)*. *Školský zákon ve znění pozdějších předpisů* vymezuje podmínky a požadavky k uskutečnění předškolního stupně vzdělávání. Stanovuje základní pojmy, práva a povinnosti, soustředí se na zásady, cíle, popisuje organizaci, zpracovává vzdělávací programy. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) vydává *Národní program vzdělávání*, kde jsou uvedeny hlavní cíle, oblasti a obsahy vzdělávání. Pro každou oblast vzdělávání se pak vypracovává *Rámcový vzdělávací program*, ze kterého každá škola či školské zařízení musí vycházet. Jsou zde uvedeny konkrétní požadavky, které musí být respektovány. *Rámcový vzdělávací program* je závazný pro tvorbu *školního vzdělávacího programu*. Ten musí být v souladu s moderními poznatky např. z pedagogiky, psychologie, aby byla zachována co nejvyšší úroveň vzdělávání. *Školní vzdělávací program* je tvořen na konkrétních školách a jsou zde vymezovány hlavní okruhy působení – podmínky, organizace, cíle, formy, obsah, časový plán vzdělávání, vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, materiální, personální zajištění apod. *Rámcový vzdělávací program* vydává ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy po předchozí dlouhodobé spolupráci s odborníky a ostatními ministerstvy. *Školní vzdělávací program* vydává ředitel školy nebo školského zařízení. Oba tyto dokumenty jsou přístupné veřejnosti.¹³

Předškolní vzdělávání vychází z obecně platného dokumentu, kterým tedy je *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Každá mateřská škola podle

¹³ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Školský zákon*. [online], [cit. 2012-02-01]. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>>.

tohoto programu stanovuje svůj vlastní obsah vzdělávání. Tento program je ukotven v zákoně, jedná se o zákonnou formu vzdělávání.¹⁴ Předškolní vzdělávání „představuje počáteční stupeň veřejného vzdělávání organizovaného a řízeného požadavky a pokyny MŠMT. Současná vzdělávací politika v České republice vychází z přesvědčení, že člověk se musí vzdělávat po celý život a že by měl mít zájem na svém vzdělávání, učení i vědění, které mu umožňuje dokonalejší a bohatší interakci se světem. Za důležitý prvopočátek tohoto procesu je považováno předškolní vzdělávání a jako takové dnes nachází významnou podporu státu.“¹⁵ Rámcový vzdělávací program v sobě zahrnuje oblasti, které se soustředí na různé aspekty v životě dítěte. Tyto oblasti můžeme popsat jako dílčí cíle, ve kterých chceme cíleně působit. Jedná se o oblast biologickou, psychologickou, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Tyto cíle rozvíjí dítě, formují jeho poznávání, mají za úkol ve všech těchto oblastech kladně působit. V *Rámcovém vzdělávacím programu* pak můžeme nalézt toto rozdělení oblastí: *dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět*. Každá z těchto sfér má za úkol rozvíjet jinou složku osobnosti. Společně tyto oblasti tvoří komplexní program pro všestranný rozvoj jedince. Dalšími důležitými prvky v *Rámcovém vzdělávacím programu* jsou klíčové kompetence. Mezi ně řadíme *kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní*. Pomocí těchto klíčových kompetencí dosahuje výuka „*předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Jejich pojetí i obsah vychází z hodnot společností přijímaných a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence přispívají ke vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu člověka a k posilování funkcí občanské společnosti.*“¹⁶

¹⁴ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online], [akt. 2009-12-15], [cit. 2012-02-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>>.

¹⁵ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha, 2005, s. 5.

¹⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online], [akt. 2009-12-15], [cit. 2012-02-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>>.

2.2 Organizace předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání se uskutečňuje zpravidla pro děti od tří do šesti (sedmi) let jako veřejná služba. Mateřské školy jsou instituce, pomocí nichž se vzdělávání uskutečňuje. Další možností je výuka, která probíhá v přípravných třídách základních škol. Slouží především žákům, kteří žijí v sociokulturně znevýhodněném prostředí. Cílem takové třídy je předcházet neúspěchům v dalších ročnících základní školy a poskytovat dětem potřebnou kompenzaci. Mateřské školy dále vzdělávají žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Mateřské školy jsou organizovány do tříd. Třídy mohou být sestavovány podle stejného či různého věku dětí, jedná se pak o věkově homogenní či heterogenní skupiny. O interních záležitostech chodu školy či školského zařízení rozhoduje ředitel. Jedná se například o přijetí dětí do mateřské školy na základě podané žádosti. Přednostně se přijímají děti v posledním roce před nástupem do základní školy (před začátkem povinné školní docházky).¹⁷

2.3 Cíle, úkoly a specifika předškolního vzdělávání

Důležitým požadavkem vzdělávání je osvojení klíčových kompetencí (*kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní*). Jsou to dovednosti a schopnosti, které by dítě mělo mít po absolvování mateřské školy. Na získané kompetence dítě navazuje v dalším stupni vzdělávání. Tyto kompetence dítě získává systematickou prací a péčí pedagogů. Dalším důležitým prvkem pro rozvoj kompetencí je výchova v rodině. Svou roli sehrává i samotná osobnost dítěte, jeho vlastnosti, předpoklady. Nesmíme vynechat vliv sociálního prostředí, které také utváří osobnost jedince. Primární cíl předškolního vzdělávání spočívá v poskytnutí příležitostí dětem pro zdravý citový, rozumový a tělesný rozvoj. Zaměřuje se i na celkový vývoj osobnosti dítěte a na osvojení základních hodnot a norem společnosti. Předškolní výchova navazuje na další stupeň vzdělávání, poskytuje dítěti elementární znalosti o světě a mezilidských vztazích. Dítě by v rámci předškolního vzdělávání mělo získávat mnoho podnětů z různých oblastí (např. sociálně-kulturní, environmentální, psychologické, interpersonální),

¹⁷ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online], [akt. 2009-12-15], [cit. 2012-02-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>>.

kteřé aktivizují jeho chuť učit se, a tím se může rozvíjet. Úkolem předškolní výchovy je navazování na rodinnou výchovu. Dítě by se mělo v mateřské škole cítit spokojeně, pohodlně, bezpečně a mělo by prožívat radost. Mateřská škola by měla být pro dítě příjemnou záležitostí. Pedagogové by měli podporovat jeho rozvoj a usnadňovat mu cestu za získáním znalostí. Dítěti je poskytována odborná péče, kde je kladen důraz na individualitu každého jedince. Individuální schopnosti dětí jsou různé a je nutné je respektovat, proto se jednotlivé přístupy k dítěti liší.¹⁸

2.4 Historie Mateřské školy Sluníčko

Historie Mateřské školy sahá až do roku 1886. V tomto roce byla zapsána do školní kroniky první zmínka. Tehdejší název zařízení byl „Opatrovna“. Mateřská škola, tak jak ji známe dnes, byla založena roku 1946. Jednalo se o bývalou budovu Okresní sociální péče. Z důvodu malé kapacity školy muselo dojít k jejímu rozšíření. Proto v roce 1960 byla otevřena další pobočka na náměstí Generála Knopa v Žamberku. Mateřské škole bylo přiděleno první poschodí. Ostatní prostory byly určeny pro školní družinu a jesle. Původně se jednalo o dvoutřídní zařízení. Do prvního školního roku bylo zapsáno 55 dětí. V roce 1962 bylo otevřeno třetí oddělení. V tomto roce bylo zakoupeno nové vybavení (hračky, 30 lehátek apod.). Prostory pro školu nebyly vyhovující, a proto v roce 1991 byly zrušeny jesle, čímž se uvolnilo druhé poschodí budovy a dalo tak vzniknout čtvrtému oddělení. Kapacita školy činila 90-93 dětí. Jednalo se o smíšená oddělení. Přijímaly se děti od 2,5 let věku. Celkem zde byly čtyři pedagogické pracovnice, na každém oddělení tedy byla jedna učitelka. Škola měla od svého počátku k dispozici zahradu. Rok 1993 byl pro zařízení velmi důležitý, jelikož probíhala rozsáhlá rekonstrukce. V přízemí školy byla vybudována jídelna a ponechána školní družina (fungují dodnes). Další rozsáhlá oprava byla uskutečněna v roce 2010, kdy byla vyměněna okna, dveře a došlo k celkovému zateplení budovy. Svůj název (Mateřská škola Sluníčko) zařízení získalo v roce 2001. Zřizovatelem Mateřské školy byl školský úřad Ústí nad Orlicí. Od roku 2003 je škola právním subjektem, zřizovatelem je město Žamberk.¹⁹

¹⁸ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online], [akt. 2009-12-15], [cit. 2012-02-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>>.

¹⁹ Srov. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Já a moje Sluníčko*. Žamberk, 2010, s. 3., Srov. Mateřská škola Sluníčko. *Představení mateřské školy*. [online], [cit. 2012-10-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.zamberk.cz/msslunicko>>.

2.5 Systém chodu Mateřské školy Sluníčko

V této kapitole se budeme věnovat současnému systému chodu zařízení. Zaměříme se obecně na předškolní vzdělávání v zákoně, organizaci předškolního vzdělávání a podíváme se na cíle, specifika předškolní výchovy. Dále pozornost přesuneme konkrétně na Mateřskou školu Sluníčko. Popíšeme personální zajištění a financování. Podrobněji se budeme zabývat způsobem organizace, režimem dne a Školním vzdělávacím programem.

2.5.1 Materiální a technické zabezpečení

Mateřská škola sídlí v dvoupatrové budově, která je situována poblíž centra města. Prostory Mateřské školy jsou rozvrženy tak, aby vyhovovaly současným bezpečnostním a hygienickým normám (*410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých*).²⁰ Součástí školy je zahrada, využívá ji i školní družina. Ze zařízení je možné dojít k blízkému parku, dopravnímu a sportovnímu hřišti, hřišti s prolézačkami apod. Město Žamberk má k dispozici mnohá hřiště pro trávení volného času nejen dětí a mládeže – různé herní prostory a kouty, zelené plochy a další areály.²¹

Mateřská škola Sluníčko je složena ze čtyř oddělení. Dvě oddělení jsou umístěna v prvním patře. Každé z nich má svou vlastní umývárnu a WC. Dále je zde kuchyň, prádelna, sklad pro uklízečky, dílna pro školníka. V tomto poschodí jsou také čtyři šatny pro všechna oddělení, dvě jídelny a ředitelna. Součástí je také WC pro personál. Ve druhém patře se nachází další dvě třídy, dvě umývárny, dvě WC, kuchyň, sklad, šatna s WC a sprcha pro zaměstnance. Horní dvě oddělení mají terasy, které je možné dle libosti využívat. Třídy jsou řešeny následovně. Každá z nich je rozdělena na pracovní a herní část. Pracovní část má k dispozici stolky a židle. Prostor s kobercem slouží nejen jako herna, ale i jako ložnice (postele jsou uloženy ve třídách). Třídy jsou slunné, mají mnoho oken. Umělé osvětlení je kvalitní, dostatek světla je plně zajištěn. Nábytek je vyrobený na míru dětem, aby vyhovoval především jejich potřebám. Stolky i židle jsou voleny ve více variantách podle velikosti (výšky) dítěte. Jednotlivá oddělení jsou vybavena nejrůznějšími

²⁰ Srov. Vyhláška 410/2005 Sb. *O hygienických požadavcích*. [online], [cit. 2012-10-12]. Dostupné z WWW: <http://www.praha.eu/public/95/5f/e6/1218284_176955__410_2005.pdf>.

²¹ Srov. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Já a moje Sluníčko*. Žamberk, 2010, s. 3.

hračkami, které plní své úkoly (variabilita, podnícení fantazie, funkčnost apod.)²² a jsou průběžně obměňovány.²³

Oběd se podává v jídelnách i ve třídách a zajišťuje ho školní jídelna, která sídlí v přízemí budovy. (Jedná se o samostatnou jednotku. Jídelna vaří také pro Základní školu a veřejnost.) Mateřská škola zaměstnává jednu kuchařku, která se stará o celodenní provoz spojený se stravováním. Dodává do tříd dostatečné množství tekutin, aby děti měly vodu, čaj a ovocné šťávy neustále k dispozici. Dále zajišťuje svačiny, které jsou také nezbytnou součástí dne, a roznáší obědy. Jídelníček je sestavován na základě stávajících předpisů. Děti mají velké množství ovoce a zeleniny. Strava je pestrá. Děti se obsluhují samy, starší pomáhají mladším. Na děti není vyvíjen tlak ohledně množství spotřebovaného jídla. Jsou omezeny sladkosti, které si děti přináší z domu. Během celého dne je dodržována hygiena. Po příchodu z venkovních prostorů do Mateřské školy si děti umyjí ruce, po obědě si čistí zuby a dodržuje se klidový režim – mladší děti zpravidla bezproblémově spí po celou dobu klidu, starší děti mohou volit místo spánku klidové činnosti u stolečku. Při spánku se v prostoru herny, kde děti odpočívají, zatáhnou žaluzie. Děti tráví část dne venku (zpravidla před obědem a po odpolední svačině), kde mají možnost spontánního pohybu. Pobyt venku je závislý na počasí. Rodiče dávají dětem navenek náhradní oblečení. Také na výtvarné činnosti si nosí zástěru. Mateřská škola dbá na hygienu prostředí. Umývárny, chodby, třídy jsou denně stírány (podle potřeby i několikrát za den, např. v zimním období). Během dne se místnosti větrají, aby byl stále čerstvý vzduch. Ložní prádlo se pere jednou za 14 dní. Pyžama, ručníky, náhradní oblečení se vyměňuje dle potřeby.²⁴

Další nutností je bezpečnost a ochrana zdraví při práci. To zajišťuje *zákon č. 262/2006 Sb.*, který upravuje například i pracovní poměr. Dle tohoto zákona je zaměstnavatel „*povinný zajistit bezpečnost a ochranu zdraví všech zaměstnanců při práci*“.²⁵ Veškerý personál je odborně poučen a ředitel školy dbá na opětovné proškolení všech zaměstnanců školy. Ředitel školy je povinen vést dokumentaci vztahující se k proškolení zaměstnanců o BOZP. Za děti v době jejich pobytu v Mateřské škole

²² Srov. PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2008, s. 89-91.

²³ Srov. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Já a moje Sluníčko*. Žamberk, 2010, s. 4.

²⁴ Srov. Školní řád Mateřské školy Sluníčko, Žamberk. Žamberk, 2011.

²⁵ Zákon č. 262/2006 Sb. *Zákoník práce*. [online], [cit. 2012-10-15]. Dostupné z WWW:

<<http://www.mpsv.cz/files/clanky/2919/262-2006.pdf>>.

Sluníčko zodpovídá pedagogický sbor, a to až do doby předání dítěte zákonnému zástupci či jiné pověřené osobě (taková pověřená osoba musí být schválena zákonným zástupcem, ti musí vyplnit příslušný formulář ve škole). Bez písemného schválení nesmí učitelka dítě vydat cizí osobě. Pedagogové musí dbát na bezpečnost dětí a předcházet možným rizikům. V rámci bezpečnosti je stanoven počet dětí na jednoho pedagogického pracovníka. Těmito doporučeními se mateřské školy musí řídit.²⁶ Každá učitelka svou skupinu dětí seznámí s pravidly a se školním řádem. Toto poučení se eviduje záznamem do třídní knihy. Každé poschodí má svou vlastní lékárničku, kterou kontroluje proškolený zdravotník. Do mateřské školy patří zdravé děti bez příznaků nemoci či infekce. V případě nevolnosti dětí v průběhu dne jsou rodiče kontaktováni telefonicky.

2.5.2 Personální zajištění

Mateřská škola Sluníčko zaměstnává osm pedagogů. Každé oddělení mají na starosti dvě odborně kvalifikované učitelky, které zajišťují výchovu a vzdělávání dětí. V rámci zlepšování a zkvalitňování výuky mohou učitelky navštěvovat různé kurzy a semináře. Důraz je kladen na sebevzdělávání učitelek. Ředitelkou Mateřské školy Sluníčko je paní Blanka Reková. Pedagogický sbor se schází jednou týdně na poradě, kde se probírají důležité body týkající se provozu školy, pedagogické práce aj. Dalšími zaměstnanci jsou dvě paní uklízečky, školník-provozní, jedna kuchařka a externí účetní, která do Mateřské školy dochází dvakrát týdně.²⁷

2.5.3 Financování Mateřské školy Sluníčko

Mateřská škola Sluníčko je příspěvková organizace. Řídí se mimo jiné *Školským zákonem 561/2004 Sb. a vyhláškou 14/2005 Sb.* V těchto dokumentech jsou přesně stanovené podmínky financování zařízení. „*Příspěvkové organizace územních samosprávných celků jsou pojaty jako právnické osoby, které jsou co do financování do značné míry závislé na prostředcích poskytovaných zřizovatelem.*“²⁸ Mateřská škola Sluníčko získává finance od svého zřizovatele – města Žamberk. Dále se na financování

²⁶ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Vyhláška č. 14/2005 Sb. O předškolním vzdělávání.* [online], [cit. 2012-10-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-14-2005-sb-o-predskolnim-vzdelavani-1>>.

²⁷ Srov. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Já a moje Sluníčko.* Žamberk, 2010, s. 8-9.

²⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Obecní samospráva ve školství.* [online], [cit. 2012-10-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/obecni-samosprava-ve-skolstvi>>.

podílí Krajský úřad Pardubického kraje. Výchovně-vzdělávací práce ve škole probíhá za úplatu, která je stanovena při přijetí dítěte do konkrétní mateřské školy. Významným prostředkem pro získávání peněz je sponzoring. Na sponzoringu se mohou podílet rodiče, právnické či fyzické osoby a další zájemci a příznivci školy.²⁹

2.5.4 Způsob organizace Mateřské školy Sluníčko a režim dne

Jak jsme již uvedli, Mateřská škola Sluníčko je rozdělena do čtyř oddělení – Motýlci, Berušky, Žížalky a Koťátka. Všechna čtyři oddělení jsou pod odborným vedením pedagogů. Do Mateřské školy Sluníčko jsou přijímány děti zpravidla od tří let. Zápis a příjem dětí do Mateřské školy probíhá prostřednictvím platné legislativy a směrnic ředitele školy. Ředitel určí místo, termín a dobu pro podání žádosti o přijetí k předškolnímu vzdělávání. Zároveň poskytne kritéria pro přijetí, kterými mohou být například: trvalé bydliště dítěte (děti jejichž bydlištěm je město Žamberk jsou přijaty přednostně), věk dítěte (přednostně jsou přijímány děti, které v dalším roce nastoupí do základní školy), zákonný zástupce dítěte musí nastoupit do zaměstnání atd. O přijetí dítěte do školy rozhoduje plnění kritérií stanovených ředitelem školy. Ve správním řízení ředitel školy rozhodne o konečném přijetí či nepřijetí dítěte do zařízení. Děti jsou zařazovány do jednotlivých tříd na přání rodičů. Třídy jsou heterogenní s počtem 27 dětí. Výjimkou je třída, kde působí ředitelka z důvodu kratší přímé pedagogické práce. Zde je pouze 23 dětí. Provoz Mateřské školy je celodenní, od 6:30 hodin do 16:00 hodin. Režim dne vypadá následovně. Během 6:30 – 8:30 přicházejí děti postupně do třídy. Zde jsou zařazovány především spontánní aktivity, řízené i neřízené činnosti, které mají zpočátku klidový charakter. S přítomnými dětmi je možné ve skupince začít konkrétní zájmovou činnost, komunitní kruh, přípravu na téma celého dne. 8:30 – 9:00 hygiena, svačina. 9:30 – 11:30 pobyt venku. Je kladen důraz na pohybovou aktivitu při pobytu venku. 11:30 – 12:15 oběd, hygiena. 12:15 – 14:10 odpočinek, náhradní činnosti. Pro předškolní děti práce u stolku – pracovní listy apod. 14:10 – 14:30 svačina, hygiena. 14:30 – 16:00 odpolední zájmové činnosti, individuální práce s dětmi. Během celého dne je nutné dodržování individuálních potřeb každého dítěte, respektování výkonnostní

²⁹ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Vyhláška č. 14/2005 Sb. O předškolním vzdělávání.* [online], [cit. 2012-10-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasaka-c-14-2005-sb-o-predskolnim-vzdelavani-1>>.

křivky. Program je možné přizpůsobit aktuální potřebě, situaci. Při vyšší únavě dětí volíme klidnější činnosti. Cílem je spokojenost dítěte a jeho dobrý pocit při odchodu ze zařízení.³⁰

2.5.5 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program Mateřské školy Sluníčko vychází z doporučení *Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy* a respektuje *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Je navržen především pro konkrétní Mateřskou školu Sluníčko a pedagogy tak, aby byl pro ně srozumitelný a použitelný v praxi. Název školního vzdělávacího programu Mateřské školy Sluníčko zní: „*Já a moje Sluníčko*“, jehož krédem je „*Více lásky než sobectví a více být než mít!*“³¹ Hlavním záměrem tohoto programu je nabídnout dítěti příjemné prostředí a vytvořit tak optimální podmínky pro jeho rozvoj. Mezi další důležité body patří pocit bezpečí, respektování individuality jedince, rozvoj komunikace, přirozený pohyb, environmentální výchova, podpora samostatnosti a sebevědomí, spolupráce s rodiči atd.³²

Školní vzdělávací program „*Já a moje Sluníčko*“ je rozdělen do 4 bloků.³³

1. *Sluníčko maluje* – tento blok je charakteristický především seznámením dětí s prostředím školy. Hlavní náplní je adaptace na nové okolí a autoritu učitelky. Učitelky nabízejí možnost individuální péče pro snazší zapojení se do kolektivu. Po správném vedení je dítě schopné komunikace, je aktivní, navazuje přátelství, chápe souvislosti, všímá si ostatních, řeší samostatně jednoduché problémy. Příchod do školy je spojen s podzimním obdobím, vytváření kladného vztahu k přírodě, ročním obdobím. Dále je tato část zaměřena na lidské tělo, osvojování poznatků o lidském těle, vytváření zdravých návyků.

2. *Sluníčko si navléklo zimní čepici* – tento celek je zaměřen na vánoční tradice, přípravu na besídku, klidnou atmosféru třídy. Dítě zkouší, experimentuje, lépe se vyjadřuje, rozšiřuje slovní zásobu. Zimní období s sebou přináší zimní sporty a s tím souvisí vysvětlení sportovního chování. V rámci tohoto bloku pedagogové rozvíjí psychické i fyzické zdatnosti (ohleduplnost ke spolužákům, fair play) a představují dětem literaturu, hudební svět, umění. Snaží

³⁰ Srov. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Já a moje Sluníčko*. Organizace dne v Mateřské škole. Žamberk, 2010.

³¹ Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Já a moje Sluníčko*. Žamberk, 2010, s. 13.

³² Srov. Tamtéž.

³³ Srov. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Já a moje Sluníčko*. Žamberk, 2010.

se podpořit estetické vnímání, mravní hodnoty, slušné chování. (Mikulášský den, vánoční besídka, zimní sporty.)

3. *Sluníčko se probouzí a čaruje* – s příchodem jara se pedagogové zaměřují na velikonoční tradice a zvyky. Ukazují dětem kladný vztah k přírodě, zvířatům, zaměřují se na environmentální výchovu. Podstatná je snaha vytvářet přívětivou atmosféru, zároveň však respektovat pravidla chování. Děti jsou vedeny k řešení problémů pomocí kompromisu a domluvy. Učí se plánovat, rozvrhnout a organizovat vlastní činnosti. Nutný je rozvoj grafomotoriky a praktických dovedností. Učitelky poskytují dětem v průběhu dne soukromí například prostřednictvím různých zákoutí ve třídě. (Velikonoce, lidové tradice a zvyky.)

4. *Sluníčko se raduje* – děti jsou vedeny k rozvoji multikulturního vnímání. Učitelky u dětí pěstují potřebu být součástí celku, dětského kolektivu, ale také snahu o samostatnost, individualitu. Cíleným výcvikem se děti snaží o záměrné učení, pozornost, ale zároveň učení se novým dovednostem spontánně, bez nátlaku, prostřednictvím zkušenosti, hry. Důležité je nenásilné vedení dítěte po celou dobu jeho pobytu v předškolním zařízení. Pedagogové poskytují pomoc při bádání, neřeší problémy za dítě. Dítě se umí přizpůsobovat konkrétním situacím, používá všechny smysly. (Pobyt v přírodě, Den dětí, výlety, rozloučení s předškoláky.)

Bloky jsou obecné a popisují charakter činností následujících v aktuálním školním roce. Navazují na nadcházející roční období, potřeby Mateřské školy, soustředí se na přirozený sled událostí spojený s městem, regionem. Tyto celky jsou ukončeny společnými akcemi všech čtyř oddělení. Každý tento blok je podrobněji rozpracován v *třídním vzdělávacím programu* a obsahuje „konkrétní záměry, cíle, nabídku činností (příležitostí) a očekávané výstupy. Souvisejí s konkrétním prostředím třídy, konkrétními dětmi, jejich věkovým složením, specifickými potřebami a zájmy. TVP každé třídy má svůj specifický námět, tj. vnitřní propojení všech tematických celků. Jejich počet, rozsah a konečná podoba zpracování je ponechána na profesním potenciálu učitelek v jednotlivých třídách a je plně v jejich kompetenci. Na konci každého tematického celku provedou učitelky evaluaci.“³⁴ Výchovně vzdělávací práce učitelek probíhá hravou formou s důrazem na pozitivní motivování dětí. Účast dětí na činnostech je volitelná, pedagog však připraví takové prostředí, do kterého se dítě chce aktivně zapojit.³⁵

³⁴ Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Já a moje Sluníčko*. Žamberk, 2010, s. 13.

³⁵ Srov. Tamtéž.

2.6 Nabídka aktivit Mateřské školy Sluníčko

V této podkapitole se budeme věnovat činnostem, které probíhají v Mateřské škole Sluníčko. Nejprve se zaměříme na obecné aktivity, poté přiblížíme konkrétní kroužky, které škola v rámci svého působení nabízí.

2.6.1 Obecné činnosti ve výchově

Mateřská škola Sluníčko nabízí mnohé aktivity. Jedná se především o tři okruhy: odpočinkové, rekreační a zájmové činnosti. Odpočinkové činnosti slouží k odpočinku, relaxaci, uvolnění, regeneraci sil. Jde o pasivní odpočinek, jedná se o klidné, nenáročné činnosti bez psychické a fyzické zátěže. Zařazují se do programu především při vyšším stupni únavy. Odpočinkové činnosti probíhají denně a v režimu dne zastávají místo hlavně v ranních hodinách, po obědě a během dne dle potřeby (pokud jsou děti unavené, bez zájmu). Mezi odpočinkové činnosti můžeme řadit například poslech pohádky, četbu, společenskou hru, vyprávění, klidné činnosti u stolku apod. Rekreační činnosti, podobně jako odpočinkové, jsou určeny k odpočinku, relaxaci a uvolnění, ale jedná se o aktivní odpočinek. Zařazují se při středním stupni únavy. Rekreační činnosti jsou na programu denně, měly by trvat minimálně 1 – 1,5 hodiny a to především při pobytu dětí venku, mimo prostory školy (v přírodě, na hřišti apod.). Náplní rekreačních činností jsou pohybové hry všech druhů, sezónní činnosti atd. Rekreační činnosti můžeme rozdělit na organizované a spontánní aktivity. Organizovanou i spontánní činnost zařizuje pedagog. Obě tyto varianty jsou předem vybrané a připravené. Při spontánní aktivitě pedagog nabízí dítěti různé možnosti trávení volného času. Poslední skupinou jsou zájmové činnosti. Jsou nejdůležitější „*součástí obsahu výchovy mimo vyučování*.“³⁶ Ve volném čase člověka jsou nepostradatelné a provázejí ho po celý život. Vyplývají ze zájmů konkrétního jedince. Rozvíjejí, prohlubují a probouzejí zájmy. Již v předškolní výchově je dobré ukázat dětem množství možných aktivit a postupně je s nimi seznamovat. Podstatné je však dítě nenutit, pouze ukázat možnosti. Pozor na přemíru zájmových kroužků, která může způsobit jak fyzické tak psychické vyčerpání dítěte. Dlouhodobý zájem pak může sloužit jako prevence sociálně-patologických jevů. Mimo jiné do volnočasových aktivit spadají sebeobsulžné činnosti, veřejně prospěšné činnosti a příprava na vyučování. Již v mateřské škole se dbá na rozvoj sebeobslužných činností. Cílem těchto aktivit je vychovat jedince

³⁶ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2008, s. 51.

k samostatnosti, péči o vlastní osobu (správné hygienické návyky) a majetek. I veřejně prospěšné činnosti mají své místo v předškolní výchově. Již od raného věku děti vedeme k odpovědnosti za životní prostředí, pomoc slabším, nemocným atd. Příprava na vyučování plní svou funkci především na základní škole, ve školní družině. Zde je nepostradatelná spolupráce učitelů, vychovatelů a rodinných příslušníků. Všechny tyto aktivity utvářejí a formují osobnost dítěte a pomáhají mu tak vytvořit si vlastní názory, postoje a návyky.³⁷

2.6.2 Konkrétní zájmové činnosti Mateřské školy Sluníčko

Mateřská škola Sluníčko otvírá na začátku školního roku dvě zájmové činnosti, do kterých se děti mohou zapojit. Jedná se o hru na zobcovou flétnu a výuku anglického jazyka. V předchozích letech se uskutečňovala logopedická péče, která však následně skončila. Tyto zájmové činnosti vykonávají pedagogické pracovnice. Ostatní aktivity, které škola pořádá, fungují v rámci školního roku a opisují situace v jednotlivých ročních obdobích. Před Vánoci se uskutečňuje vánoční besídka, která je spojená s výrobou různých předmětů za pomoci rodičů a jejich dětí. Do školy tak mohou přijít i ostatní členové rodiny a podílet se například na pečení vánočního cukroví, výrobě vánočních přání pro Ježíška apod. Obdobné aktivity jsou pořádány během celého roku, rodina se tak může přímo podílet na dění v Mateřské škole. Spoluúčast rodičů na chodu zařízení je jedním z důležitých posláních školy. Snaha integrovat rodiče do Mateřské školy a podílet se na jejím rozvoji je znatelná. Rodinní příslušníci mají možnost prohlídky školy v rámci *Dne otevřených dveří*. Mateřská škola Sluníčko také nabízí adaptační program s názvem „Školka nanečisto“. Primárně je program určen pro nastupující děti, slouží pro jejich seznámení se s novým prostředím, snazším zapojením do kolektivu. Mateřská škola spolupracuje nejen s rodiči, ale i s ostatními organizacemi, mezi ně řadíme pedagogicko-psychologickou poradnu, speciálně pedagogické centrum aj.³⁸

³⁷ Srov. PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2008.

³⁸ Srov. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Já a moje Sluníčko*. Žamberk, 2010.

2.7 Zhodnocení chodu Mateřské školy Sluníčko (SWOT analýza)

SWOT analýza slouží jako prostředek pro zmapování systému chodu zařízení. Snaží se odhalit silné a slabé stránky organizace, pomáhá soustředit se na vize instituce a předcházet tak nedostatkům, popřípadě je efektivně odstraňovat. Součástí Školního vzdělávacího programu Mateřské školy Sluníčko není SWOT analýza, mají však vypracovaný evaluační systém, který se zabývá oblastmi působení školy a ověřují tak plnění stanovených záměrů a cílů.³⁹

Tabulka č. 1: SWOT analýza Mateřské školy Sluníčko⁴⁰

SILNÉ STRÁNKY (S)	SLABÉ STRÁNKY (W)
• Spolupráce s rodiči. • Kvalitní výchova, vzdělávání dětí. • Velké prostory školy, 4 oddělení. • Kvalifikovaní pracovníci. • Nové zateplení budovy, nová okna, vymalované třídy, nový nábytek.	• Nízká nabídka zájmových aktivit. • Nedostačující prostory pro šatny. • Chybí bezbariérový přístup. • Absence asistenta pedagoga, malá možnost integrace. • Není prostor pro spaní, chybí postele.
PŘÍLEŽITOSTI (O)	HROZBY (T)
• Zvýšit nabídku zájmových činností. • Zlepšit prostory šaten, vybudovat ložnice, zakoupit postele. • Zaměstnat asistenta pedagoga, umožnit integraci dětem s postižením. • Vybudovat bezbariérový přístup. • Získávat finance od sponzorů.	• Nedostatek financí. • Konkurence ostatních zařízení pro předškolní vzdělávání. • Nízká návštěvnost dětí.

Mezi silné stránky Mateřské školy Sluníčko řadíme zejména velké prostory organizace. Jsou zde čtyři oddělení, každé z nich je nově vymalováno. Prostory koupelen jsou zcela zrekonstruovány. Nové zateplení celé budovy, nová okna, nový nábytek speciálně vyrobený na míru pro děti. Celkově je budova ve velmi dobrém stavu. Mezi další pozitiva řadíme kvalitní výchovu a vzdělávání zajištěné kvalifikovanými pedagogy.

³⁹ Srov. Tamtéž.

⁴⁰ Srov. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Já a moje Sluníčko*. Žamberk, 2010.

Pracovníci mají možnost dále se vzdělávat. Důraz je také kladen na samostudium pracovníků. Velmi silnou stránkou je dobrá spolupráce s rodiči. Mateřská škola Sluníčko se snaží do výchovy ve škole zapojit rodinné příslušníky. Největší výhodou dobré spolupráce je předcházení případným problémům, jejich včasné rozpoznání a rychlé, účinné řešení.

Ke slabým stránkám patří nízká nabídka zájmových aktivit. Zájmové činnosti jsou podstatnou částí výchovy mimo vyučování. Dítě může být seznamováno s různými zájmovými činnostmi již od raného věku. I přestože stav budovy je velmi dobrý, nejsou vybudovány dostačující prostory pro šatny, fungují zde pouze dvě šatny pro čtyři oddělení. Prostory šaten jsou tak stísněné. Dále chybí ložnice a postele. Spaní se uskutečňuje ve třídách na připravených matracích. Mateřská škola Sluníčko nemá vybudovaný bezbariérový přístup, neexistuje tedy možnost přijímat děti se závažnějším tělesným postižením. Dále nemá škola k dispozici asistenta pedagoga, i přestože je v jedné třídě integrované dítě s postižením. V tomto předškolním zařízení probíhá integrace dětí s postižením minimálně.

Do příležitostí můžeme zařadit zvýšení nabídky zájmových aktivit a nabízet tak rodičům (a dětem) další možnosti vzdělávání pro jejich potomky. Další příležitostí je zlepšení prostoru šaten a vybudování ložnic, zakoupení postelí. Tento krok by zjednodušil každodenní odpočinek. Děti by nemusely spát pouze na matracích a mohly by chodit odpočívat do jiné místnosti, než je herna. Bezbariérovost je dnes velmi důležitá, proto by bylo dobré školu učinit přístupnou všem dětem. Při případném zpřístupnění budovy by bylo snazší integrovat děti s různým postižením a přijmout tak asistenta pedagoga, který by zajišťoval odbornou péči. V souvislosti s tím je nejdůležitější získat finance potřebné na všechny výše uvedené změny.

Největšími hrozbami jsou nedostatek financí, nízká návštěvnost dětí a konkurence ostatních předškolních institucí. Aby zařízení mohlo čelit konkurenci, je žádoucí vytvářet evaluační systém, zjistit všechny možné problémy, nedostatky, ale právě i silné stránky a podle závěru zprávy reagovat, zaměřit se na odstranění nedokonalostí a posílit prosperující činnosti.

3 NÁVRH LOGOPEDICKÉ PÉČE PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY

Závěrečná část je zaměřena na samostatný projekt. Projekt se opírá o provedenou SWOT analýzu a soustředí se na poskytnutí logopedického kroužku v rámci Mateřské školy Sluníčko. V této kapitole bude stručně charakterizován obor logopedie a stručně se seznámíme s hlavními principy. Dále se budeme věnovat cíli projektu, charakteristice, materiálnímu, technickému a personálnímu zabezpečení a programu celého projektu.

3.1 Vymezení logopedie

V úvodu této podkapitoly uvedeme základní logopedickou terminologii. Definovat logopedii jako vědní obor není jednoduché. Každý odborník (Lechta, Klenková, Peutelschmiedová) využívá a zmiňuje jiné pojmy. Pro účely této práce byly vybrány dvě definice slova logopedie.

Logopedie (speech therapy) „vědní obor speciální pedagogiky zabývající se rozvojem, výchovou a vzděláváním osob s řečovým a jazykovým postižením. Zjišťuje příčiny řečových poruch zvl. u dětí předškolního a školního věku a určuje léčebné postupy k jejich odstranění.“⁴¹

Logopedii „lze charakterizovat jako speciálněpedagogickou disciplínu zabývající se výchovou a vzděláváním osob s narušenou komunikační schopností.“⁴²

Logopedie jako vědní obor je mladá disciplína, která se objevila v první polovině 20. století.⁴³ Skládá se ze dvou slov řeckého původu – *logos* = slovo a *paidea* = výchova. Jelikož se jedná o poměrně mladou vědu, neustále se rozvíjí a nachází nové oblasti svého působení – zabývá se poruchami řeči, hlasu, sluchu u dětí, mládeže i dospělých. Nelze tedy říci, že logopedie se zabývá pouze odstraňováním defektů v oblasti komunikace. Dnes je kladen důraz na širší pojetí této disciplíny, kdy se do popředí zájmu dostává prevence, diagnostika a samozřejmě i reedukace, ale také příčiny vzniku komunikačních nesnází a individuální osobnost klienta. Logopedie se tedy snaží mimo jiné o prevenci či nápravu již vzniklých komunikačních obtíží. Jak se shodují mnozí autoři (Lechta, Klenková), komunikace je jedna z nejdůležitějších schopností (typická pro člověka), jejíž narušení může přinášet nemalé problémy nejen v oblasti socializace člověka. Začlenění člověka

⁴¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, s.r.o., 2009, s. 143.

⁴² RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. A KOL. *Speciální pedagogika*. 4. vyd. Olomouc: UP, 2006, s. 276.

⁴³ Srov. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 11.

do určité sociální skupiny je pro osobnost jednotlivce velice významný mezník. Pokud děti, mladiství či dospělí nejsou zahrnuti do svého okolí, pak se mohou objevit problémy v jejich psychosociálním vývoji. Podle Lechty je také významným faktem to, že řečová vada je nejnapadnějším projevem člověka. Řečovou komunikaci můžeme charakterizovat takto: „*schopnost vědomě používat jazyk jako složitý komunikační systém znaků a symbolů ve všech formách. Tato schopnost je nejen jakousi „hraniční zónou“ mezi člověkem a živočišnou říší, ale i schopností, díky které se lidstvo může snažit o navázání kontaktu s jinými světy. Je zajímavé, že vývoj této schopnosti patří v rámci ontogeneze člověka k těm, které mají nejprudší průběh.*“⁴⁴

Komunikace je podle Klenkové vymezována takto: „*Komunikace (z lat. communicatio, které lze chápat ve významu spojování, sdělování, ale také přenos, společenství, participace) znamená obecně lidskou schopnost užívat výrazové prostředky k vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů. Komunikace významně ovlivňuje rozvoj osobnosti, je důležitá v mezilidských vztazích, je prostředkem vzájemných vztahů.*“⁴⁵

3.1.1 Předškolní věk z pohledu logopedie

Lechta popisuje období předškolního věku za to nejdůležitější období pro rozvoj mluvené řeči, konkrétně pak asi do 6. roku života, přičemž nejrychlejší vývoj se dá zaznamenat mezi 3. - 4. rokem. Komunikace se rozvíjí a mění po celý život jedince, avšak období před nástupem do základní školy má rozhodující význam. Předškolní věk je v širším slova smyslu označován jako období od narození až po vstup do základní školy.⁴⁶ V této práci však předškolní období zúžíme na 3-6 let, tedy v užším slova smyslu je předškolní období „*věkem mateřské školy*“.⁴⁷

Pro práci v mateřské škole je nezbytná znalost vývojové psychologie. Soustředíme-li se na logopedickou prevenci, je důležité, aby pedagogové znali vztah mezi vývojem řeči a ostatními složkami vývoje dítěte, konkrétně máme na mysli smyslové vjemy (sluch, zrak), dále znalost sociálního prostředí atd. Všechny tyto složky ovlivňují vývoj řeči

⁴⁴ LECHTA, V. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2008, s. 13.

⁴⁵ KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 25.

⁴⁶ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006.

⁴⁷ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 87.

u dítěte a je nepostradatelná komplexní péče, tedy zaměřenost na všechny složky rozvoje smyslových vjemů, které mohou pozitivně ovlivnit *proces mluvení*.⁴⁸

V rámci této podkapitoly uvedeme řečové projevy dítěte v předškolním věku a možnosti dílčí stimulace.⁴⁹

Tabulka č. 2: Řečové projevy dítěte⁵⁰

Období 3-3,5 let	
<i>Projevy dítěte:</i> • Zná více než 1000 slov. • Umí se představit, zná své jméno. • Tzv. druhý věk otázek („Proč?“). • Období fyziologických těžkostí v řeči (zadrhávání, opakování slabik, slov). • Riziko vzniku koktavosti.	<i>Možnosti stimulace:</i> • Učíme děti říkanky, básničky, písničky. • Vysvětlujeme příčiny (na otázku proč). • Pokud se objeví těžkosti, neopravujeme, netrestáme, nevysmíváme se, nenutíme opakovat dané slovo. Slovo, které dítěti dělá potíže, vyslovíme za něj. Snažíme se, aby si dítě svoje řečové problémy neuvědomovalo.
Období 3,5-4 let	
<i>Projevy dítěte:</i> • Řeč se zlepšuje. • Dokáže tvořit protiklady. • Umí básničky zpaměti. • Roste slovní zásoba. • Problémy s vyslovováním podobných hlásek (nepřesné fonemické diferencování).	<i>Možnosti stimulace:</i> • Využíváme čtení pohádek pro rozvoj slovní zásoby, chceme, aby dítě umělo reprodukovat krátký příběh – ptáme se na děj atd. • Procvičování fonemické diferenciaci – vlak ššš, had sss.
Období 4-5 let	
<i>Projevy dítěte:</i>	<i>Možnosti stimulace:</i>

⁴⁸ Srov. LECHTA, V. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2008.

⁴⁹ Srov. Tamtéž.

⁵⁰ LECHTA, V. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2008, s. 48-50.

• Zná 1500-2000 slov. • Řečový projev by měl obsahovat všechny slovní druhy. • Umí barvy. • Začíná využívat dominantní ruku.	• Učíme rozčleňovat barvy podle skutečnosti. • Nezasahujeme do přirozeného vývoje laterality (pokud je levá ruka dominantní, nepřeučujeme!). • Všímáme si řeči, v případě obtíží hledáme příčinu.
<i>Období 5-6 let</i>	
<i>Projevy dítěte:</i> • Zná 2500-3000 slov. • Dokáže reprodukovat kratší příběh. • Počítá předměty kolem sebe. • Umí vysvětlit, na co jsou předměty běžné potřeby používány. • Chápe příkazy.	<i>Možnosti stimulace:</i> • Při řečových obtížích vyhledáme logopedickou pomoc. • Připravujeme dítě na školu, nikdy nestrašíme, konzultace učitelek MŠ a ZŠ. • Používáme obrázky, dítě má popsat děj na obrázku. • Počítáme předměty, ne mechanicky. • Učíme děti vyjadřovat své pocity, přání, potřeby správným mluveným projevem.

Možností stimulace je mnoho, je však důležité vybrat právě tu správnou variantu podnícení. S věkem se nabídka stimulace mění, je pestřejší. Každý podnět, který na dítě působí, s sebou nese určitou motivaci. Cílem by mělo být pozitivní působení výchovy a stimulace na řečový projev dítěte.⁵¹

3.1.2 Vývoj řeči a příčiny vzniku komunikačních obtíží

Vývoj řeči každého jedince je složitý proces, který může být doprovázen mnohými nesnázemi. Snahou rodičů, prarodičů, pedagogů by měla být pomoc při tomto dlouhodobém úkolu. Řeč dítěte je ovlivněna faktory, které mohou působit pozitivně, ale i negativně. Tyto faktory můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Mezi vnitřní řadíme

⁵¹ Srov. LECHTA, V. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2008.

„vrozené dispozice, nepoškozený sluchový, zrakový orgán, centrální nervová soustava a mluvní orgány.“⁵² Také je důležitý celkový fyzický a psychický vývoj jedince. Vnější faktory ovlivňující vývoj řeči jsou například „výchova, prostředí, množství podmětů, správná stimulace.“⁵³ Jak jsme již uvedli, jedná se o složitý proces, který je ovlivňován vývojem např. *motoriky, myšlení, socializace*. Nutné je každé dítě a jeho vývoj řeči posuzovat individuálně, *připustit časovou variabilitu* – různá stadia vývoje řeči mohou mít různou délku trvání. Názory autorů (Sovák, Příhoda, Lechta) na popis vývoje řeči se značně liší, každý používá jinou terminologii a názvy. Shodují se však v dělení vývoje řeči na dvě stadia: *přípravné stadium (předřečové období) a stadium vlastního vývoje řeči*. Přípravné stadium trvá asi do jednoho roku dítěte a je charakteristické *předverbálními a neverbálními projevy*. „*Předverbální projevy jsou zvukové projevy – křik, broukání (vazba na budoucí zvukovou, slovní mluvenou řeč). Neverbální projevy jsou např. zrakový a tělesný kontakt. Předverbální projevy mizí a jsou nahrazeny verbálními, zatímco neverbální zůstávají v různých formách po celý život.*“⁵⁴ Stadium vlastního vývoje řeči je datováno od jednoho roku dítěte. Toto stadium je rozděleno do čtyř na sebe navazujících kategorií. Každé stadium má svá specifika. „*Emocionálně-volní (dítě vyjadřuje přání, city, prosby a používá jednoslovné věty), asociačně-reprodukční (dítě pojmenovává určité jevy), logické pojmy (okolo 3 roku života dítěte, slovo s určitým obsahem, dochází k řečovým obtížím) a intelektualizace (přesnější vyjadřování myšlenek, osvojování nových slov, rozšiřování slovní zásoby).*“⁵⁵

Příčiny vzniku komunikačních obtíží mohou být velmi rozmanité. Narušený vývoj řeči může být způsoben mnohými příčinami a projevuje se množstvím symptomů. Příčiny mohou být rozděleny podle časového hlediska: „*prenatální (před narozením), perinatální (v průběhu porodu) a postnatální (po narození)*. Nejčastější jsou *genové mutace, vývojové odchylky, aberace chromozomů, nepodnětné, nevhodné, nestimulující prostředí*. Narušení může být *dominantním projevem anebo symptomem jiného hlavního postižení*. Osoba trpící *narušenou komunikační schopností si svůj nedostatek uvědomuje, ale také nemusí.*“⁵⁶ Důležitou roli zde hraje okolí dítěte. Jestliže okolí ukazuje svůj zájem o samotného jedince a jeho přiměřený, všestranný vývoj, léčba komunikačních obtíží může být snazší. Pokud

⁵² KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 34.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 36-37.

⁵⁶ KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 54-55.

rodina neplní svou funkci a nemůže, nedokáže nebo nechce zajistit dítěti zdravý vývoj, do určité míry tuto funkci mohou zastat školské organizace.

3.2 Kategorie poruch řeči (dle J. Klenkové)

V této části budou stručně popsány poruchy řeči. Seznámíme se s hlavními rysy, symptomy a možnostmi terapie. Problematika narušené komunikační schopnosti je velmi obsáhlá, tato práce si neklade za cíl detailně popsat následující kategorie. Jde pouze o orientační popis a jsou vybrána jen některá narušení mluvy.

3.2.1 Narušený vývoj řeči

Opožděný vývoj řeči

O opožděném vývoji mluvy hovoříme tehdy, pokud dítě není schopno mluvit, komunikovat ve třech letech (nemusí to však být pravidlo). Jedná-li se o opožděný vývoj řeči, mohou být problémy v oblastech sluchu, zraku, intelektu. Dítě může mít vadu orgánovou, např. rozštěpové vady. Může se také jednat o autistické rysy. V tomto případě je však nutné komplexní vyšetření odborníka, zjištění příčiny a včasná terapie. Jestliže se s nápravou začne včas, může problém vymizet již v předškolním období. Nejčastější původ opožděného vývoje shledáváme v *prostředí* (málo podnětné, nestimulující), *citové deprivaci*, *genetice*, *předčasném narození dítěte*, *lehké mozkové dysfunkci*. Terapie spočívá v komplexnosti, zaměření se na všechny stránky vývoje jedince. Vhodné je poskytovat dobrý *mluvní vzor*, *podněcovat chuť ke komunikaci* („nenutit dítě mluvit, ale „vtahovat“ je do komunikačních situací hravou formou“⁵⁷), *rozvíjet zrakovou a sluchovou percepci* (fonematická diferenciaci), *obohacovat slovní zásobu*, *zaměřit se na motoriku*.⁵⁸

Vývojová dysfázie

„Specificky narušený vývoj řeči, projevující se ztíženou schopností nebo neschopností naučit se verbálně komunikovat, i když podmínky pro rozvoj řeči jsou přiměřené.“⁵⁹ Tato porucha je charakteristická specificky narušeným vývojem řeči. Většina autorů (Mikulajová, Rafajdusová) považuje za jednu z příčin poškození centrální nervové soustavy, a to v raném stádiu vývoje soustavy. Nevyskytují se žádné vážné

⁵⁷ KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 67.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 68.

problémy – inteligence je v normě, dítě nemá poruchu sluchu, sociální prostředí poskytuje množství stimulů, podmínky rozvoje řeči jsou optimální. Etiologie tohoto onemocnění je složitá, rozděluje se na genetické a získané faktory. Ke genetickým faktorům patří např. nesprávná životospráva v době těhotenství, alkoholismus, prenatální a perinatální poškození mozku apod. Mezi získané se může řadit nedostatečná komunikace s dítětem od jeho narození, podnětově chudé prostředí atd. Pro vývojovou dysfázii je typické velké množství symptomů. Především se jedná o „nerovnoměrný vývoj celé osobnosti“⁶⁰ Dysfatické dítě řeč slyší, ale nedokáže jí přesně porozumět, na základě chybného rozumění nesprávně reaguje. Jeho projevy jsou nižší, neodpovídají intelektu. Řeč není srozumitelná, obsahuje agramatismus. Slovní zásoba neodpovídá věku dítěte. Časté jsou vývojové poruchy učení (dyslexie a další). Porucha nezasahuje pouze řečovou složku, ale zabíhá do ostatních oblastí osobnosti. Zasahuje jemnou a hrubou motoriku – nevyhraněná lateralita, porucha výtvarných činností. Porucha zasahuje krátkodobou paměť. Dítě je unavené, bez zájmu, apatické. Tato porucha narušuje všechny složky osobnosti jedince a znesnadňuje mu běžný život. Včasná diagnostika (která vylučuje jiná postižení např. sluchovou vadu, mentální retardaci atd.) a správná péče může dítěti ulehčit komunikaci i jeho budoucí vývoj. Důležitým prvkem je spolupráce všech odborníků, komplexnost ve vyšetření, které bývá dlouhodobé a celková terapie zaměřená na všechny složky osobnosti. Není možné léčit pouze řečový projev, ale terapie se musí zaměřit na zrakovou, sluchovou stránku, myšlení, paměť a pozornost, motoriku, grafomotoriku.⁶¹

3.2.2 *Narušení článkování řeči*

Dyslalie (patlavost)

Porucha s nejčastějším výskytem, *porucha článkování řeči*. Vývojová vada. Jedná se o nejvíce rozšířený problém u dětí, který přetrvává do šesti, sedmi let. Častější je u chlapců. S věkem se porucha ztrácí – vlivem výuky psaní, čtení, logopedie. „*Dyslalie je porucha artikulace, kdy je narušena výslovnost jedné hlásky nebo skupiny hlásek rodného jazyka, ostatní hlásky jsou vyslovovány správně podle příslušných jazykových norem.*“⁶² Tato porucha se projevuje vynecháváním, nahrazováním hlásek a nepřesným vyslovováním. Původ dyslalie se rozděluje na *funkční* (orgány jsou bez poruchy,

⁶⁰ KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 68.

⁶¹ Srov. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006.

⁶² KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 99.

jde o *neobratnost mluvidel* – *motorický typ* nebo nedostatečné rozlišování zvuků – *senzorický typ*, častější u dětí *nemuzikálních*) a *organicky podmíněný* (změny na *mluvních orgánech*, *porucha centrální nervové soustavy*). Původ dyslalie se dělí na vnitřní a vnější. Vnitřní příčiny: poruchy sluchu, anatomické vady mluvních orgánů atd. Vnější příčiny: *psychosociální vlivy*, přičemž nezanedbatelnými činiteli jsou dědičnost (diskutabilní, odborní autoři – Sovák, Lechta, mají rozdílené názory), prostředí, absence emocí – *děti citově deprivované*, poruchy centrální nervové soustavy atd. Důležité je logopedické vyšetření a spolupráce všech odborníků – logoped, psycholog, učitelky mateřských a základních škol, rodina. Terapie dyslalie probíhá už v předškolních letech – i když názory na počátek léčby se opět liší. Terapie se soustředí na rozvoj motoriky mluvidel, fonemického sluchu, dechových cvičení – souhrnně na přípravná cvičení jako jedna z fází. Další fáze jsou zaměřeny na *vyvozování hlásek*, *správnou výslovnost hlásek* a na *automatizaci správné výslovnosti*.⁶³

3.2.3 *Narušení zvukové stránky řeči*

Rinolalie (huhňavost)

Zasahuje zvukovou stránku řeči a artikulaci. Spadá do kategorie *narušení zvuku řeči*. „*K poruše dochází tehdy, jestliže se prostory dechové trubice (nosohltan a dutina nosní) podílejí na resonanci příliš silně, nebo naopak velmi málo.*“⁶⁴ Rozlišují se tři typy rinolalie: *hyponazalita* (*patologicky snížená nosovost, mechanické překážky v dutině nosní se staví do cesty výdechovému proudu. Způsobuje omezené dýchání nosem, poruchu čichu atd.*), *hypernazalita* (*patologicky zvýšená nosovost, silné nosní zabarvení všech orálních hlásek*) a *smíšená nazalita* (kombinace obou typů). Příčiny hyponazality jsou *organické* – překážky („*rýma, nosní polypy, vybočení nosní přepážky*“⁶⁵), nádory nosohltanu a *funkční*, které se však vyskytují velmi ojediněle (u lidí se sluchovým postižením). Dále pak příčiny hypernazality jsou *vrozené* (rozštěpové vady, zkrácené měkké patro) a *získané* (následek nemoci, úrazu). Při terapii rinolalie spolupracují pediatr, foniatr i logoped. Po operaci nastupuje logopedická intervence. Nutný je výcvik správného

⁶³ Srov. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006.

⁶⁴ KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 130.

⁶⁵ KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 131.

dýchání nosem, artikulace. Dále se provádí nácvik *výdechového proudu vzduchu*, nácvik foukání, masáže a napínání patra apod.⁶⁶

Palatolalie

Palatolalie (lat. palatum – patro) je nápadná komunikační porucha, způsobená rozštěpovými vadami patra („*orofaciální rozštěpy* = *oralis* – *ústní*, *facialis* – *obličejový*“⁶⁷) Jedná se o orgánové narušení obličeje (ústa, tvář). Vznikají v prenatálním období. Způsobují značné obtíže jak řečového charakteru, tak estetického vzhledu. Příčiny palatolalie nejsou doposud úplně objasněny. Rozdělujeme je však na vnitřní a vnější. K vnitřním příčinám řadíme dědičnost. Vnější příčiny jsou způsobeny v prenatálním období, nejkritičtější je 26. – 56. den gravidity. K vnějším vlivům patří infekce – toxoplazmóza, rubeola (zarděnky) atd. Palatolalie způsobuje značné řečové defekty. Jedná se o poruchy *zvuku, sluchu, artikulace, mimiky a nesrozumitelnost*. Nápadné může být hlasité dýchání, špatné polykání, sání. Komunikace je tímto ztížená, stejně jako socializace. Tato vada je velmi nápadná. Palatolalie zasahuje silně psychiku postiženého, nutné je citlivé zacházení. Léčba závisí na kooperaci odborníků z různých oborů. Pokud je možná operace, po ní následuje rehabilitační činnost, následně logopedická péče, kde je pozornost zaměřena na artikulaci, dýchání – přípravná cvičení.⁶⁸

3.2.4 Narušení plynulosti řeči

Koktavost (balbuties)

Spadá do kategorie *narušení plynulosti mluvy*. Jedná se o velmi složité postižení. Problematika tohoto onemocnění je dlouhodobým zájmem různých odborníků (lékařů, logopedů, psychologů). Koktavost nemá jednotnou definici. Podle odborníků spadá koktavost mezi nejtěžší druhy komunikačních obtíží. V definicích je často popisována koktavost jako neuróza (*neuróza úzkostná, neuróza z pocitu méněcennosti, neuróza nutková, úzkostná hysterie*). V české logopedii je využívána definice, kterou uvedl Lechta: „*Koktavost pokládáme za syndrom komplexního narušení koordinace orgánů participujících na mluvení, který se nejnápadněji projevuje charakteristickým*

⁶⁶ Srov. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006.

⁶⁷ KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 138.

⁶⁸ Srov. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006.

*nedobrovolným (tonickým, klonickým) přerušováním plynulosti procesu mluvení.*⁶⁹ V posledních letech narůstá počet balbutiků, statistiky uvádějí, že koktavostí trpí 4-5% dětské populace. Nejvíce rizikové období pro vznik tohoto syndromu se uvádí 3-5 let věku dítěte. Obecně tímto onemocněním trpí častěji chlapci než dívky.⁷⁰ Mezi příčiny koktavosti můžeme zařadit vliv dědičnosti, nestimulujícího psychosociálního prostředí (např. šikana ve školských zařízeních). Těžké trauma může také způsobit vznik koktavosti. Další příčinou může být napodobování, orgánové poškození atd. Koktavost je velmi nápadné postižení, které je charakteristické přerušováním mluvy. Balbutik má potíže s artikulací, snaží se vymýšlet pouze krátké věty, v horším případě co nejméně verbálně komunikovat. Symptomy koktavosti jsou komplexním systémem, často představují kombinaci všech příznaků a balbutik si tak vybírá mluvu dle situace, potřeby avšak ke komunikaci mívá mnohdy negativní postoj. Jelikož je mluva ztížena koktavostí, balbutik může zažívat nepříjemné pocity, obavy, těžkosti. Toto může vést ke společenské izolaci až k logofobii (strach z řeči, situace). Terapie koktavosti musí být komplexní. Je žádoucí, aby byly zahrnuty všechny možné příčiny vzniku syndromu a léčbu provádět po detailním průzkumu symptomů. V dnešní době je často používána skupinová terapie, lze aplikovat i individuální formu terapie.⁷¹

Breptavost (tumultus sermonis)

Tato porucha je charakteristická tím, že si ji osoba (trpící breptavostí) neuvědomuje. Jedná se o narušení tempa řeči. Mluva není plynulá, je velmi rychlá, překotná. Breptavost zasahuje všechny činnosti – čtení, psaní, rytmus, hudebnost. Tento syndrom může souviset s narušenou pozorností, chaotickým myšlením, neplynulostí mluvy, dýchacími obtížemi. Breptavost se objevuje už v raném dětství a může přetrvávat až do dospělosti. Původ breptavosti není zcela jasný, na vzniku se podílí dědičnost. Breptajícímu člověku jeho vada nevadí, jelikož mu to nečiní problémy. Okolí je však z jeho komunikace stresováno. Člověk trpící touto poruchou potřebuje zpětnou vazbu (slyšet sám sebe), aby si chybu uvědomil. Při terapii breptavosti používáme nácvik správného dýchání, artikulace, tempa, rychlosti.⁷²

⁶⁹ LECHTA, V. *Koktavost – komplexní přístup*. Praha: Portál, s r.o., 2004.

⁷⁰ Srov. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006.

⁷¹ Srov. Tamtéž.

⁷² Srov. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006.

3.2.5 *Získaná organická narušená komunikační schopnost*

Afázie

Ztráta funkce již nabité, v průběhu vývoje jedince došlo k narušení, získaná nemluvnost. Jedná se o závažné narušení komunikační schopnosti. Způsobeno poškozením mozku (*úrazy, záněty mozku, nádory na mozku, cévní mozkové příhody atd.*). U dětí se může vyskytnout *dětská vývojová afázie* – řeč ještě není zcela kompletní a byla porušena vážným úrazem. Zde závisí na věku dítěte, v jaké etapě vývoje řeči se dítě nachází, jak vážné je onemocnění atd.⁷³

3.2.6 *Ztráta komunikační schopnosti*

Mutismus

„Ztráta schopnosti verbálně komunikovat.“⁷⁴ Jedná se o nemluvnost, i přestože všechny orgány jsou v pořádku (mozek, hlasivky atd.). Elektivní mutismus ztráta řeči v určité situaci, s konkrétními osobami, v daném prostředí. Jedná se o formu mutismu, která postihuje především děti předškolního věku. Příčiny mohou být například přehnaná stydlivost, agresivita, obavy z neznámého prostředí, z cizích lidí, přílišná úzkostnost rodičů, výsměch, ponižování.⁷⁵

3.2.7 *Narušená komunikační schopnost jako výsledek dominantního postižení*

Symptomatické poruchy řeči

Jedná se o takové narušení řeči, které doprovází primárně vzniklé postižení. Narušená řeč zde demonstruje symptom, příznak dominantního postižení. „K nejčastějším symptomatickým poruchám řeči patří narušená komunikační schopnost u dětí s dětskou mozkovou obrnou (DMO) a narušená komunikační schopnost u jedinců mentálně retardovaných.“⁷⁶ Symptomatické poruchy řeči jsou velmi komplikovaným narušením komunikační schopnosti. U terapie těchto poruch je žádoucí princip komplexnosti,

⁷³ Srov. Tamtéž.

⁷⁴ KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 91.

⁷⁵ Srov. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006.

⁷⁶ KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, s. 185.

individuálního přístupu, včasného zahájení léčby, spolupráce odborníků z různých oblastí a jiné.⁷⁷

Při všech poruchách řeči je velmi důležitá včasná a správná diagnóza. Následná péče musí být prováděna důkladně, nejlépe hravou formou, bez stresu. Individuální přístup musí být vždy zachován, protože každé dítě je specifické. Velmi žádoucím prvkem v logopedické intervenci je správný mluvní vzor.

3.3 Cíl projektu

Po zjištěných výsledcích SWOT analýzy se budeme soustředit na rozšíření nabídky aktivit, konkrétně na znovuoobnovení kroužku logopedie. Tato práce nazývá logopedickou péči jako (logopedický) kroužek. Tuto organizační formu jsme zvolili z toho důvodu, abychom názvem neodradili děti. Prioritou je zajišťování logopedické intervence hravou formou. Cílem tohoto projektu je poskytnout mateřským školám návod na práci s dětmi s narušenou komunikační schopností. Právě v mateřských školách je velký výskyt dětí s komunikačními obtížemi, některé mohou přirozeně vymizet bez dalšího následku, jiné však potřebují odbornou péči. Vždy je správné respektovat doporučení odborného logopeda, který stanoví diagnózu a následnou léčbu (kterou procvičují rodiče doma s dětmi). Děti by v rámci své mateřské školy mohly absolvovat logopedickou intervenci s logopedickým asistentem (proškoleným pedagogem). Dále by tento projekt mohl sloužit jako pomoc rodičům – logopedický kroužek by probíhal přímo v budově mateřské školy, ve známém prostředí za přítomnosti pedagogů – logopedických asistentů. Tento projekt má tedy za úkol pomoci nejenom dětem s překonáním jejich problému, ale i rodičům, kteří mohou využít logopedickou prevenci, péči při mateřské škole.

3.4 Charakteristika projektu

Logopedický kroužek bude zařazen do Školního vzdělávacího plánu a bude respektovat požadavky *Rámcového vzdělávacího programu*. (Jazyk a řeč spadá do podkategorie *Dítě a jeho psychika* *Rámcového vzdělávacího programu*. Je to jedna z nejdůležitějších složek rozvoje dítěte.) Dalším důležitým aspektem je podporovat zdravý

⁷⁷ Srov. PEUTELSCHMIEDOVÁ, A. *Logopedické minimum*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.

psychický vývoj dítěte, psychickou i fyzickou zdatnost, soustředit se na rozvoj intelektu.⁷⁸ Tyto a mnohé další dovednosti může mateřská škola dítěti poskytnout. Tento projekt je zaměřen na pomoc dětem s narušenou komunikační schopností. Dále se snaží poskytnout rodičům, jejichž děti trpí řečovým problémem, odbornou péči a procvičování formou hry. Dítě si tak ani nemusí uvědomit, že má těžkosti v řeči, což je pozitivně žádoucí.

3.5 Organizace projektu

Logopedický kroužek bude probíhat jednou týdně (aby byla zajištěna vyšší efektivita práce, může být kroužek zařazen do programu častěji) v průběhu celého školního roku (v rozmezí od října do června) s logopedickým asistentem (= proškolená pedagogická pracovnice) pod supervizí odborného logopeda. Začátek kroužku datujeme na měsíc říjen po adaptaci dětí na nové školní prostředí. Bude reagovat na aktuální potřeby konkrétního jedince, proto je dobré poznat jak povahové vlastnosti daného dítěte, tak i komunikační těžkosti, které ho trápí. Vzhledem k tomu, že každé dítě je jedinečná osobnost, je nutný individuální přístup. Jedná se o citlivý problém, je nanejvýš důležitá opatrnost a správně zvolená metoda práce. Hovoříme-li o tomto kroužku jako o zájmové aktivitě, logopedický asistent daná cvičení volí formou her. Práce bude probíhat individuálně, s jedním dítětem, 15 minut (čas je pouze orientační, dle potřeby pedagoga lze zvolit kratší variantu, 5 – 10 minut). Kroužek bude vždy v úterý, v odpoledních hodinách – po odpočinku a občerstvení dětí, v 14:30 hodin. Cvičení je určeno pro děti od 3 do 6 let, především návštěvníky Mateřské školy Sluníčko. Důraz je kladen na předškolní děti, respektive na děti, které jsou v posledním ročníku mateřské školy a připravují se na přestup do školy základní. Cílem je vymizení řečových těžkostí před vstupem do základní školy. Začátek logopedická intervence je u každého dítěte individuální. Závisí na konkrétním vývoji jedince. Každé dítě má specifický vývoj osobnosti, proto je nutné sledovat chování dítěte z pohledu komplexnosti. Vývoj řeči nemusí přesně odpovídat uváděným pokrokům z hlediska měsíců a let v odborné literatuře. Některé obtížnosti v řeči jsou u dětí předškolního věku fyziologické a vymizí při přechodu do dalšího období. Pokud dítě ve třech letech nemluví vůbec (opožděný vývoj řeči) nebo mluva není plynulá (koktavost) je doporučeno navštívit

⁷⁸ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online], [akt. 2009-12-15], [cit. 2012-11-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>>.

logopeda. Jestliže dítě nezvládá vyslovovat jednotlivé hlásky ve čtyřech letech, měl by být kontaktován logoped.⁷⁹

3.5.1 Místo projektu

Logopedický kroužek bude organizován v Mateřské škole Sluníčko v Žamberku za přítomnosti proškolených pedagožek. Kroužek by měl být mimo prostory heren, avšak zároveň v příjemném, vzdušném a světlém prostředí, které působí klidně. Vzhledem k tomu, že není možné vybudovat novou třídu pro samotný kroužek, logopedická péče bude uskutečňována v místnosti, kde se konají další zájmové aktivity (hra na zobcovou flétnu, výuka angličtiny pro nejmenší). Tato místnost se nachází v prvním poschodí budovy, vedle ředitelny, naproti oddělení Motýlků. Je oddělena malou chodbou, kde se nachází tiskárna a výtvarné potřeby. Tato místnost poskytuje soukromí, je oddělena od ostatních tříd a výhled z oken směřuje na zahradu.

3.5.2 Propagace, přihlášení do kroužku

Na začátku školního roku bude vytvořen informační leták, který bude k dispozici přímo v Mateřské škole Sluníčko. Rodiče, jejichž děti mají zájem, získají podrobnější informace od ředitelky instituce anebo logopedického asistenta (tedy pedagožky provádějící toto cvičení). Přihlášky pak budou dostupné v ředitelně, uzávěrka je stanovena do konce září.

3.5.3 Personální zajištění, materiální a technické zázemí

Logopedickou intervenci budou provádět proškolené pedagogické pracovnice (ze kterých se po absolvování kurzu stanou logopedické asistentky) po konzultaci s logopedem, který určí diagnózu a následnou péči. Pokud bude mít o problematiku logopedie zájem více učitelek najednou, mohou být proškoleny a provádět logopedii současně podle počtu uchazečů. Učitelka Mateřské školy Sluníčko musí projít akreditovaným kurzem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy zaměřeným na logopedii, samostudiem odborné literatury. Nutná je také spolupráce a komunikace s odborným logopedem. Pokud by se jednalo o složitější charakter postižení, není taková služba možná.

⁷⁹ Srov. Logoped online. *Kdy začít s logopedií*. [online], [cit. 2012-11-11]. Dostupné z WWW: < <http://www.logopedonline.cz/clanky/hlavni-clanky/24-kdy-zacit-s-logopedii.html> >.

Veškerý materiál pro tvorbu plánů, cvičení, her mohou učitelky získat ve škole, u logopeda apod. Jedná se především o knihy zaměřené na logopedické říkanky, básničky, jazykolamy. Logopedické karty s písmeny, říkanky, obličejem ukazující postavení rtů, zrcadlo. Dále logopedické špachtle, sondy, logopedické počítačové programy apod. Jakékoliv pomůcky, které jsou součástí Mateřské školy Sluníčko, mají učitelky neomezeně k dispozici. O logopedickém kroužku je dobré vést dokumentaci, kterou provádí učitelka. Zapisuje do ní počáteční stav žáka, vzdělávací cíle, organizaci výuky, postupy a metody práce, pomůcky apod.

3.6 Financování

Kroužek bude poskytován bez úplaty, jako součást výuky v zařízení za podpory Mateřské školy Sluníčko a jejich sponzorů. Mateřskou školu Sluníčko financuje její zřizovatel - město Žamberk. Dále finančním darem mohou přispět rodiče a další sponzoři. Vzhledem k tomu, že logopedická intervence byla dříve součástí chodu Mateřské školy Sluníčko, byly již zakoupeny logopedické pomůcky – zrcadlo, knihy s říkankami, hádankami apod. Pokud by však bylo nutné dokoupení dalších materiálů, budou na to použity finance z celkového rozpočtu Mateřské školy Sluníčko na konkrétní rok.

3.6.1 Výhody a hrozby projektu

Co tento projekt přinese:

1. Mateřské škole Sluníčko – Mateřská škola Sluníčko by mohla získat vyšší počet dětí. Tímto projektem poroste zájem rodičů o zařízení, čímž se zvýší samotná prestiž školy. Zlepšila by se finanční situace, pokud by se našel sponzor, který by přispíval na projekt.
2. Dětem – profesionální péči zajištěnou přímo v jejich mateřské škole. Děti hravou formou získají komunikační dovednosti, zbaví se možných obtíží a přitom budou stále ve známém a příjemném prostředí.
3. Rodičům – rodiče nemusí s dětmi navštěvovat logopeda mimo místo svého bydliště. Ušetří mnoho času i financí. V rámci Mateřské školy Sluníčko by tak získali komplexní péči o svého potomka.

Jaká mohou být úskalí:

1. Nízká účast dětí na projektu, málo zájemců o logopedický kroužek.

3.7 Program projektu

Program kroužku logopedie je situován do prostředí Mateřské školy Sluníčko ve městě Žamberk. Vedení kroužku bude zajišťovat proškolený pedagogický pracovník, který úzce spolupracuje s odborným logopedem a dalšími institucemi zabývajícími se výchovou a vzděláváním dětí předškolního věku, které již mají zkušenosti s logopedickou intervencí a mohou tak poskytnout cenné informace. Aby logopedický kroužek dosáhl svého cíle, je žádoucí celoživotní vzdělávání pedagogických pracovníků a navštěvování odborných seminářů, kurzů apod. Důležité je respektování nových metod a postupů, zároveň však dodržování ověřených zásad. Přejít z domácí péče do institucionální je spojen s mnohými změnami, které mohou mít na dítě negativní vliv. Proto učitelky v předškolních zařízeních citlivě reagují na konkrétního jedince a přistupují individuálně k jeho potřebám. Logopedická péče by neměla děti zastrašovat a být pro ně nemilou záležitostí, ale chvílí, kterou stráví ve známém a příjemném prostředí a přitom se učí správně komunikovat hravou formou. Ideálem je, aby dítě s konkrétním řečovým problémem nerozpoznalo svou vadu a neupadlo tak do úzkostného stavu. Pedagog neupozorňuje na chyby, ale např. slovo, které dítěti způsobuje problém, vysloví za něj.⁸⁰ V rámci logopedické chvíle pak využíváme cvičení formou her, zábavy. Jakmile dítě zažívá pocity pohody, snáze se s ním komunikuje a učí. Pokud by rodiče chtěli být součástí kroužku, je možné navštívit lekci, aby viděli, jak práce probíhá. Z dlouhodobého hlediska je však optimální samostatná práce s dítětem. Aby však komunikační obtíže zcela vymizely, je samozřejmostí procvičování lekcí doma s rodiči.

Jednotlivé aktivity na sebe nemusí navenazovat, jsou pouze vodítkem a možností, kam nasměrovat logopedický kroužek. Každý pedagog a především každé dítě je jedinečné, proto neexistuje norma, která by se dala aplikovat na všechny děti. Znovu je tedy deklarován individuální princip jako nezbytná součást práce s jedincem. Tento kroužek je určen pro děti navštěvující Mateřskou školu Sluníčko, věkově od tří do šesti let. Kroužek bude probíhat v odpoledních hodinách, po odpoledním odpočinku a občerstvení, v úterý.

Každé setkání bude mít vlastní přípravu, harmonogram, do kterého je možné kdykoli nahlédnout a podle kterého se lze orientovat.

⁸⁰ Srov. LECHTA, V. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2008.

3.8 Školní vzdělávací plán projektu^{81, 82}

V této kapitole se budeme zabývat tematickým plánem, který slouží jako praktický příklad pro pedagogickou (logopedickou) práci s dětmi nejenom s narušenou komunikační schopností.

Při tvorbě plánu respektujeme *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, ze kterého vycházíme. V tomto plánu jsou uvedeny všechny údaje, které jsou popsány výše (cíl, charakteristika, organizace, program projektu atd.) a konkrétně rozepsány jednotlivé měsíce a jejich hlavní cíle. Jedná se o obecnou vzdělávací nabídku.

Říjen

Vzdělávací cíle: odstranění komunikačních bariér v novém prostředí, vytváření pozitivního vztahu ke komunikaci, vytváření základů pro správnou komunikaci.

Vzdělávací nabídka: hry a činnosti zaměřené na seznamování, aktivity související s rozvojem mluvy, samostatný slovní projev, přípravná cvičení (dechová cvičení – foukání svíčky, nafukování balónků).

Očekávané výstupy: dítě se adaptuje na nové prostředí, výuku v mateřské škole, kroužek logopedie.

Klíčové kompetence: kompetence komunikativní – dokáže vyjádřit své potřeby a přání. Kompetence sociální a personální – používá základní společenské návyky, respektuje pravidla.

Rizika: málo příležitostí k samotnému projevu, špatný mluvní vzor, nezájem.

Prevence: logopedické chvílky v průběhu dne – poskytovat příležitosti pro každé dítě, dobrý mluvní vzor – dávat pozor na srozumitelnost projevu, motivace.

⁸¹ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online], [akt. 2009-12-15], [cit. 2012-02-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>>.

⁸² Srov. Metodický portál RVP. *Inspirace a zkušenosti pedagogů*. [online], [cit. 2012-11-07]. Dostupné z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/2821/LOGOPEDIE-VE-SKOLCE-3-CAST-%E2%80%93-NAMETY-A-HRY.html/>>.

Listopad

Vzdělávací cíle: rozvoj jazykových dovedností, rozvoj verbální a neverbální stránky řeči, naslouchání projevu, přípravná cvičení (artikulace).

Vzdělávací nabídka: slovní hádanky, hry. Společné diskuze, rozhovory, komunikativní kruh. Uvolnit rty, ukazovat zuby, nafukovat obě tváře, pohyby jazyka, pohyby rtů.

Očekávané výstupy: dítě umí dobře používat dech. V řeči se soustředí na správné tempo, rychlost, intonaci.

Klíčové kompetence: Kompetence komunikativní – umí naslouchat, zvládá lépe přípravná cvičení. Kompetence k učení – snaží se cílevědomě soustředit, je schopné se naučit poslouchat.

Rizika: Nesoustředěnost, zábrany v mluvě, ostych.

Prevence: Zařazovat tělovýchovné chvíle, střídát činnosti, kratší časové úseky. Citlivě odbourávat strach pomocí komunikativního kruhu.

Prosinec

Vzdělávací cíle: soustředit se na rozvoj poznatků, které předcházejí psaní. Rozvoj grafomotorických dovedností. Osvojování grafomotorických cvičení. Rozšíření slovní zásoby (básničky, říkanky, písničky).

Vzdělávací nabídka: poskytovat dostatek materiálů pro práci s tužkou (osmička, vlnovky, čáry apod.). Kresba a malba, křída, obkreslování různých tvarů (čísla, písmena), obtahování prstem, manipulace s přibory, poskytování her na rozvoj slovní zásoby – co nejvíce slov začínající na písmeno M, seznamování s novými slovy, vysvětlování jejich významů.

Očekávané výstupy: dítě zvládá udržet tužku, je schopné koordinovat ruku. Umí poznat některá čísla, písmena, zlepšuje se v podepisování, zvládne pochopit význam nově osvojeného slova a zařadit ho do svého slovníku.

Klíčové kompetence: kompetence k učení – dítě je zvědavé, samo se zajímá o nová slova, věci, činnosti.

Rizika: dítě je méně šikovné než spolužáci, nemá snahu.

Prevence: pozitivní podpora při práci, podněcovat snaživost.

Leden

Vzdělávací cíle: rozvoj mluvního projevu, stimulace smyslů (zraková, sluchová), rozvoj fonemické diferenciaci, komunikace.

Vzdělávací nabídka: hry zaměřené na fonemický sluch, poslech pohádek, vyprávění krátké povídky, reprodukce příběhu, který dítě slyšelo.

Očekávané výstupy: dítě umí rozlišovat pomocí fonemického sluchu, zvládá reprodukci příběhu, je schopno samo vyprávět příběh na základě poslechu.

Klíčové kompetence: kompetence komunikativní – zvyšuje se jeho slovní zásoba, kultivovaný projev. Umí správně rozlišovat hlásky.

Rizika: nedostatek prostoru pro spontánní hru, problémy s reprodukcí příběhu, omezená možnost čtení knih, malá slovní zásoba.

Prevence: poskytovat knihy, možnost číst, poslouchat příběh. Čas na spontánní hru během dne. Cílevědomě používat nová slova, vysvětlovat jejich význam.

Únor

Vzdělávací cíle: rozvoj samostatného myšlení, osvojení básniček, říkanek z paměti, posilování verbální komunikace, rozvíjení zdravého sebevědomí.

Vzdělávací nabídka: experimenty se slovy, slovní hříčky, „slovní řetěz“, „slovní fotbal“, práce se slabikami, hláskami, písmeny, skládání rozstříhaného obrázku, třídění předmětů podle tvaru.

Očekávané výstupy: správné pojmenování okolních jevů, dítě zná z paměti básničky, říkanky. Verbálně komunikuje bez problému, má zdravé sebevědomí, umí se bavit, vést rozhovor.

Klíčové kompetence: kompetence k řešení problémů – dítě umí samo řešit jednoduché úkoly, je zvědavé, zajímá se o okolní svět, samostatně přemýšlí, ptá se na jevy, které jej obklopují.

Rizika: dítě nedokáže samostatně řešit problémy, dítě se cítí méněcenné, nemá dostatečné sebevědomí.

Prevence: vést dítě k samostatnosti na základě zadávání úkolů. Od jednoduchých ke složitějším. Zadávat mu důležité povinnosti. Posilovat u dítěte sebedůvěru, věřit mu, pochválit ho za dobré výsledky.

Březen

Vzdělávací cíle: rozvoj dramatiky, zpěvu, recitace. Soustředění se na umělecké vnímání. Rozvoj fyzické, psychické odolnosti.

Vzdělávací nabídka: rytmické hry, navštěvování divadla, kina, vyprávění zážitků, poslech a nácvič písni, přednes před publikem, nácvič scénky.

Očekávané výstupy: vymyšlení jednoduchých rýmů, scének. Dítě zná písničky, aktivně se podílí na hudebních činnostech (trénink správného dýchání).

Klíčové kompetence: kompetence komunikativní – dítě je schopno zapojit se do kolektivu, zná písničky, recituje. Kompetence občanské – podílí se na dění ve škole, městě. Zajímá se o své spolužáky, snaží se dodržovat pravidla.

Rizika: dítě méně nadané na uměleckou sféru, dítě, které nemá přístup k audiovizuální technice, nepodílí se na veřejném životě, nenavštěvuje společenskovední akce.

Prevence: i přes nedostatky zapojit dítě do společenského dění, pozitivně motivovat při zpěvu, scénce. Ukázat mu možnosti využití volného času, pomoc při hledání svého zájmu. Seznamování s audiovizuální technikou.

Duben

Vzdělávací cíle: rozvoj neverbální komunikace, podporování aktivity dítěte, posilování zájmu o učení, správné komunikativní návyky, rytmizace – vyťukávání, vytleskávání, dupání do rytmu písni, poslech přírodních zvuků – voda, oheň, lesní zvuky, poslech zvuků – policie, hasiči, záchranná služba.

Vzdělávací nabídka: vyjadřování pocitů tónem hlasu, vyjadřování pocitů mimikou, pomocí chůze ukazovat pocity, gestikulace – co znamenají gesta jako zaťatá pěst, ruka na pozdrav atd. Pantomimická scénka na určitou vlastnost.

Očekávané výstupy: vyjadřovat pocity neverbální komunikací, ukazovat určitá gesta a umět je používat. Dítě se domluví se slovy i gesty.

Klíčové kompetence: kompetence komunikativní – přiměřené vyjadřování citů, pocitů. Kompetence sociální a personální – ve skupině umí komunikovat, chová se přátelsky ke spolužákům.

Rizika: komunikační zábrany způsobené necitlivým jednáním, přílišné donucování dítěte do participace skupiny.

Prevence: vždy na prvním místě je správná motivace směřující k navození příjemné, klidné, hravé atmosféry. Nenutit, netrestat za neúčast.

Květen

Vzdělávací cíle: podpora slušného chování, rozvoj individualismu, smysl pro skupinové soužití, rozvoj automatizace komunikačních dovedností (správná výslovnost hlásek), slovní zásoba.

Vzdělávací nabídka: hry na slušné chování – s pomocí maňásků učit, co se má a co naopak není vhodné, opakování slov podle učitele, poslouchat zvuky slov, jak mají znít, podpora samostatné práce, pochvala při práci ve skupině, určování protikladů, hra na doplňování slov – co potřebuju k různým činnostem, přirovnávání (malý jako, velký jako, silný jako, chytrý jako atd.)

Očekávané výstupy: dítě nemá obavy ze samostatné práce, snaží se aktivně účastnit na práci ve skupině, zná protiklady, synonyma, slova umí přirovnávat.

Klíčové kompetence: kompetence k učení – snaha o záměrnou pozornost, vydržet chvíli poslouchat učitele – příprava na základní školu, kompetence komunikativní – dítě zvládá komunikaci, chápe přirovnávání slov, zná ke slovům protiklady a synonyma.

Rizika: rodinné prostředí nemá dostatek podnětů, nezájem rodiny, nevedou ho ke slušnému chování (v extrémním případě poruchy chování).

Prevence: zajišťovat dostatek stimulů, snažit se nahradit rodinné prostředí v době, kdy je dítě v předškolním zařízení. Zajišťovat dítěti pocit bezpečí, klidu.

Červen

Vzdělávací cíle: rozvoj paměti, sluchového a zrakového vnímání. Osvojení si cviků z jemné a hrubé motoriky.

Vzdělávací nabídka: smyslové hry, hry na rozvoj postřehu, hry na podporu tvořivosti, fantazie, hry na hmat, grafomotoriku, motoriku mluvidel. Vybarvování omalovánek, rozlišování barev, tvarů. Hry jako jsou pexeso, Dobble. Hry, které se zaměřují na rozlišení zvuků – schovaný budík ve třídě, slepá bába apod. Předměty ukryté v krabici – hmat.

Očekávané výstupy: naučit se používat všechny smysly, vyjadřovat svou fantazii, nebát se tvořit, nalézat originální řešení, umět řešit problémy, postupovat podle příkazů, pochopit pravidla hry, zeptat se, pokud nerozumí pravidlům.

Klíčové kompetence: kompetence k řešení problémů – hledá originální metody řešení problémů, kompetence k učení – dítě samo vyžaduje vzdělávací aktivity, pozitivní postoj

k učení, kompetence sociální a personální – respektuje pravidla hry, nepodvádí, sportovní chování.

Rizika: málo prostoru pro rozvoj fantazie, tvořivosti, poskytování dětem jasných hotových informací bez vlastního prozkoumání, přílišné poučování, omezování spontánního projevu.

Prevence: poskytovat prostor pro vyjádření dítěte, rozvíjet dětskou fantazii, tvořivost. Nechat dítě vynalézt vlastní postup, podporovat zvědavost.

3.8.1 Ukázka logopedické lekce

V této podkapitole se budeme zabývat konkrétními činnostmi, které mohou být použity v rámci logopedického kroužku. Jedná se o možnost a ukázku logopedické lekce.

Každá schůzka má svou strukturu. Zahájení schůzky, společná atmosféra, motivace, vlastní činnost, hodnocení a závěr. Na začátku kroužku pedagog zapíše potřebné údaje. Vytvoření atmosféry je důležitým momentem. Je dobré dítě naladit, promluvit si o předešlých zážitcích. V této části se dítě naladí, uklidní. Motivace je nejdůležitější část kroužku, schůzky. Nikdy by neměla chybět, může plynule navázat na předešlou etapu, je úspěchem nadcházející činnosti. Vlastní činnost je nejdelší část schůzky, je dobré mít vše pečlivě připravené. Hodnocení volí pedagog velmi citlivě. Dobré je vždy pochválit. Hodnocení však má být reálné, ne falešné. Závěr schůzky slouží ke společnému úklidu a dalším organizačním záležitostem. Součástí je také shrnutí celého setkání – co se povedlo, co vylepšit, jaká aktivita bude následovat příště, pozdrav.⁸³

Terapie Dyslalie⁸⁴

Terapie dyslalie musí být komplexní záležitostí. Měla by probíhat již v předškolním věku, aby dítě vstupovalo do základní školy bez komunikačních obtíží a mohlo se plně koncentrovat na výuku. Před vlastním cvičením je dobré se s dítětem pozdravit, vytvořit příjemnou a klidnou atmosféru, pocit bezpečí a pohody. Motivace je velmi podstatná část celé lekce, proto je na ni kladen velký důraz.

Zadání: nácvik správného dýchání a hra na rozvoj fonemického sluchu. Dechová cvičení jsou důležité cviky patřící do skupiny přípravných cvičení. Nutnost správného

⁸³ Srov. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2008.

⁸⁴ Srov. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006.

dýchání souvisí s úsporným hospodařením s dechem. Při terapii komunikačních obtíží je žádoucí, aby dítě umělo správně zacházet s nádechem a výdechem.⁸⁵

Motivace: „*Aby se nám dobře mluvilo, zkusíme se naučit správně dýchat, což nám ulehčí mnoho sil – jako vlak! Ten musí taky uspořít hodně energie, aby mohl ujet takové dlouhé vzdálenosti. Pojďme si zahrát na vlak!*“ Další motivací bude balónek, který má pedagog schovaný za zády. Dítě bude hádat, co asi učitelka schovává (v další lekci je možné využít bublifuk, peříčko, papírovou vlaštovku apod. Cvičení s dechem je dobré v průběhu roku opakovat.).

Postup: na začátku lekce učitelka opět zapíše do třídní knihy. Společnou atmosféru vytvoří pomocí krátkého rozhovoru zaměřeného na uplynulý den. Abychom dítěti vysvětlili, co vlastně dech je, ukážeme mu dech na zrcadle (jako součást společné atmosféry či motivace). Poté bude použita motivace s vlakem a balónkem. Dítě si to vzápětí může vyzkoušet samo. Nadechujeme se nosem, vzduch se snažíme tlačit do břicha a vydechujeme ústy – výdechový proud se snažíme prodloužit alespoň o polovinu doby od nádechu. V souvislosti s motivací do výdechového proudu přidáváme citoslovce ššš – jako vlak a pomalu chodíme po třídě kolem dokola. Abychom dítěti ilustrativně ukázali pohyby břicha při nádechu, v poloze vleže si na břicho položíme např. míč, jablko, a to stoupá a klesá dle našeho dechu. Vše s námi dítě zkouší. Společně také nafukujeme balónek, se kterým si pak hrajeme, foukáme do něj a zkoušíme správně dýchat.

Fonematický sluch – ukazujeme obrázky zvířat, věcí a jevů a dítě pojmenovává. Koza – kosa, paže – páže, náš – váš, pádlo – padlo, pláž – pláč, sráz – sraz, vila – víla, hrabě – hrábě atd. Řeč je tichá, můžeme vyslovovat skoro šeptem. Zesilovat a zeslabovat intenzitu zvuku. Pomocí různých pocitů vyjadřovat jednotlivá slova (radost x smutek apod.). Rytmizace daných slov, tleskání.

Pomůcky: balónek, míč (jablko), obrázky zvířat, věcí a jevů.

Vzdělávací cíle: osvojování si správného dýchání, rozvoj fyzické zdatnosti, rozvíjení fonemického sluchu.

Vzdělávací nabídka: cvičení dechová, cvičení na rozvoj motoriky, cvičení na rozvoj fonemického sluchu, cvičení na rozvoj zrakového vnímání – hra „na vlak“, „hra s balónkem“, trénink správného dýchání, relaxační techniky (CD s příjemnou hudbou), Kimova hra.

⁸⁵ Srov. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006.

Očekávané výstupy: zvládnout správné dýchání, koordinovat pohyby těla, sladit pohyb a dech, rozlišovat hlásky.

Rizika: dítěti se nebude dařit s nácvikem dýchání, nebude mít zájem o spolupráci, nebude se chtít podílet na hrách.

Prevence: správná motivace, nadšení samotného pedagoga. Činnosti volit velmi obezřetně, při sebemenším náznaku nudy, únavy, změnit aktivitu. Je dobré mít připravené více her a variant.

Úkol: Během pobytu doma trénovat správné dýchání. Na břicho si položit nějaký předmět (jablko, míč) a soustředit se na správný dech. Druhý úkol – procvičovat (a jako bonus vybarvit) pracovní list (viz příloha č. 3). Rodiče dítěti přečtou pracovní list a dítě opakuje a přitom fouká jako vítr i bubák (pro lepší představení dechu). Procvičuje jak dechové cvičení, tak souhlásky B, T, F, J, K.

Zásady terapie dyslalie⁸⁶

Při tvoření a praktických činnostech se soustředíme na dodržování následujících zásad, které jsou předpokladem úspěchu:

1. Zásada kratšího procvičování – můžeme cvičit krátce, několik minut, ale několikrát denně, týdně.
2. Zásada sluchové kontroly – sluchové vnímání hlásek, slov, řeči.
3. Zásada využití jiných hlásek – abychom docílili správného vyslovení hlásky, můžeme si dočasně vypomoci hláskou jinou.
4. Zásada minimální akce – nacvičujeme polohlasem, šeptem, nepřetahujeme mluvní orgány, nenamáháme se.
5. Zásada od snadnějšího ke složitějšímu – začínáme cvičit jednoduché hlásky, postupně přidáváme a zaměřujeme se na složitější cviky.
6. Zásada spolupráce s logopedem, rodinou.
7. Zásada vyhýbání se těžkým, problematickým slovům.
8. Zásada prohlubování sebedůvěry, zdravého sebevědomí dítěte.
9. Zásada minimálního používání mechanických pomůcek (špachtle a jiné).
10. Zásada neopravování špatně vyslovované hlásky – špatnou hlásku neopravujeme, soustředíme se na vyvození nové hlásky.

⁸⁶ Srov. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006.

ZÁVĚR

Bakalářský projekt s názvem Logopedická péče pro mateřské školy je zpracován pro konkrétní Mateřskou školu Sluníčko ve městě Žamberk. V praxi však bude reálné projekt použit pro jakoukoli předškolní organizaci, která bude schopná vlastní realizace. Cílem projektu je poskytnout dětem v předškolních zařízeních komplexní péči a všestranný rozvoj osobnosti. S tím souvisí i nabídka logopedické intervence. Tento projekt může zvýšit prestiž, konkurenceschopnost školy a jedinečnost organizace v okolí. Bakalářský projekt je zpracován v souvislosti se zaměřením na praktické využití.

V první kapitole jsme se zaměřili na město Žamberk a jeho nabídku předškolního vzdělávání i ostatních volnočasových aktivit. Dále jsme se soustředili na Mateřskou školu Sluníčko v rámci jejího působení a zakotvení ve městě.

Ve druhé kapitole bylo detailně rozebráno předškolní zařízení. Věnovali jsme se předškolnímu vzdělávání v obecné rovině. Popsali jsme historii školy a odkryli jsme systém chodu zařízení, kde jsme uvedli materiální a technické zabezpečení, personální zajištění, finanční stránku organizace, organizaci školy a Školní vzdělávací program jako nedílnou součást dokumentace školského zařízení. Zabývali jsme se nabídkou aktivit v rámci Mateřské školy Sluníčko a zpracovali jsme SWOT analýzu, která nám poskytla cenné připomínky pro další část bakalářského projektu.

Poslední kapitola byla zaměřena na logopedii. Vymezili jsme logopedii v předškolním vzdělávání a uvedli jsme některé poruchy řeči. Dále jsme se zabývali samotným projektem, který byl konkrétně zpracován. Nalezneme zde síl, charakteristiku i organizaci projektu. Důležitou částí třetí kapitoly je program celého projektu a vypracovaný vzdělávací plán, který navazuje na ukázky lekce logopedického kroužku. Poslední podkapitola mapuje zásady práce v logopedickém kroužku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Odborná literatura

- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha : Portál, s.r.o., 2000, 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, s.r.o., 2008, 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
- KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2006, 228 s. ISBN 978-80-247-1110-2.
- LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- LECHTA, V. *Koktavost – komplexní přístup*. Praha : Portál, s.r.o., 2004, 231 s. ISBN 80-7178-867-8
- LECHTA, V. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 2. vyd. Praha : Portál, s.r.o., 2008, 192 s. ISBN 978-80-7367-433-5.
- PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B. A KOL. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha : Portál, s.r.o., 2008, 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PEUTELSCHMIEDOVÁ, A. *Logopedické minimum*. 2. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 89 s. ISBN 80-244-1233-0.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha : Portál, s.r.o., 2009, 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
- RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. A KOL. *Speciální pedagogika*. 4. vyd. Olomouc : UP, 2006, 314 s. ISBN 80-244-1475-9.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2007, 328 s. ISBN 978-80-247-1821-7.
- TUČKOVÁ, J. *Řídky pro rozvoj řeči*. 1. vyd. Praha : Portál, s.r.o., 2007, 48 s. ISBN 978-80-7367-241-6.

Internetové zdroje

- ANIMO ŽAMBERK. *Zájmové kroužky* [online]. 2012 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <<http://animo.zamberk.cz/animo/pages/index.php3?link=08&sekce=01>>.
- DOSTIHOVÉ ZÁVODIŠTĚ PARDUBICE. *Něco o velké pardubické* [online]. 2012 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.pardubice-racecourse.cz/neco-o-velke-pardubicke.html>>.
- LOGOPED ONLINE. *Kdy začít s logopedií* [online]. 2010 [cit. 2012-11-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.logopedonline.cz/clanky/hlavni-clanky/24-kdy-zacit-s-logopedii.html>>.
- MATEŘSKÁ CENTRA. *Sít' mateřských center* [online]. 2009 [cit. 2012-01-09]. Dostupné z WWW: <www.materska-centra.cz>.
- METODICKÝ PORTÁL RVP. *Inspirace a zkušenosti pedagogů* [online]. 2008 [cit. 2012-11-07]. Dostupné z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/2821/LOGOPEDIE-VE-SKOLCE-3-CAST-%E2%80%93-NAMETY-A-HRY.html>>.
- MĚSTO ŽAMBERK. *Školy a školská zařízení* [online]. 2004-2012 [cit. 2012-01-09]. Dostupné z WWW: <www.zamberk.cz>.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce* [online]. 2006 [cit. 2012-10-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/2919/262-2006.pdf>>.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Obecní samospráva ve školství* [online]. 2004 [cit. 2012-10-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/obecni-samosprava-ve-skolstvi>>.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. 2009 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>>.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Školský zákon* [online]. 2008 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>>.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání* [online]. 2005 [cit. 2012-10-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-14-2005-sb-o-predskolnim-vzdelavani-1>>.

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ CEMA. *Klub bez klíče* [online] 2012 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <http://www.cema-nno.cz/centrum_pro_rodinu/klub_bez_klice-51-75.html>.

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ CEMA. *Rodinné centrum Pohoda* [online]. 2012 [cit. 2012-01-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.pohoda.org/index.php?navez=z-historie&ids=1716>>.

PARDUBICKÝ DENÍK. *Mateřské školy v kraji se již dále rozšiřovat nebudou* [online]. 2012 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <<http://pardubicky.denik.cz/z-regionu/matenske-skoly-v-kraji-se-jiz-dale-rozsirovat-nebudou-20120406.html>>.

PARDUBICKÝ KRAJ. *Charakteristika Pardubického kraje* [online]. 2012 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <http://www.pardubice.czso.cz/xe/redakce.nsf/i/charakteristika_pardubickeho_kraje_%28udaje_za_rok_2010%29>.

PRAHA.EU. *Vyhláška 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích* [online]. 2005 [cit. 2012-10-12]. Dostupné z WWW: <http://www.praha.eu/public/95/5f/e6/1218284_176955__410_2005.pdf>.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA 28. ŘÍJNA, ŽAMBERK. *Nové zájmové útvary* [online]. 2012 [cit. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.zs28rijnazamberk.cz/files/Dokumenty/2012/z%C3%A1jmov%C3%A9%C3%BAtvary%281%29.pdf>>.

ŽAMBERK A MATEŘSKÁ ŠKOLA SLUNÍČKO. *Představení mateřské školy* [online]. 2004 [cit. 2012-10-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.zamberk.cz/msslunicko>>.

Dokumenty

MĚSTO ŽAMBERK. Turistické informační středisko, Žamberk. *Informační leták. ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ. Já a moje Sluníčko*. Žamberk: Mateřská škola Žamberk, 2010.

ŠKOLNÍ ŘÁD MATEŘSKÉ ŠKOLY SLUNÍČKO. Žamberk: Mateřská škola Sluníčko Žamberk, 2011.

ORGANIZACE DNE V MATEŘSKÉ ŠKOLE SLUNÍČKO. Žamberk: Mateřská škola Sluníčko Žamberk.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: SWOT analýza Mateřské školy Sluníčko	25
Tabulka č. 2: Řečové projevy dítěte	29

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Leták

Příloha č. 2: Přihláška

Příloha č. 3: Pracovní list

...Mateřská škola Sluníčko, Žamberk...

87

ve spolupráci s logopedickým pracovištěm pořádá...

LOGOPEDICKÝ KROUŽEK!

Přijďte se podívat, jak takový kroužek vypadá. Vezměte
s sebou celou rodinu!

Kde? Mateřská škola Sluníčko, Žamberk.

Kdy? 12. září.

V kolik? 16:00.

Co s sebou? Dobré naladění.

Veškeré informace ohledně kroužku získáte přímo na místě nebo u ředitelky školy.

Přihlášky si můžete vyzvednout v Mateřské škole Sluníčko.

Vyplněné přihlášky prosíme odevzdejte do konce září.

Těšíme se na Vás!

Děkujeme. Tým pedagogů Mateřské školy Sluníčko.

⁸⁷ Obrázek převzat z <http://www.predskolaci.cz/?tag=slunicko&paged=2#jp-carousel-1513>.

Příloha č. 2.: Přihláška

Přihláška do logopedického kroužku

Mateřská škola Sluníčko, Žamberk

Jméno dítěte:

Příjmení dítěte:

Bydliště:

Telefon rodičů:

Mobil rodičů:

Tímto přihlašuji svého syna/dceru do logopedického kroužku.

Datum:

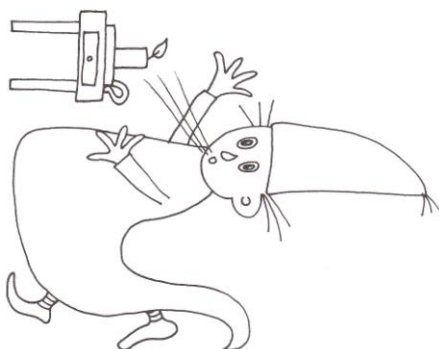
Podpisy zákonných zástupců:

Tato přihláška současně slouží jako souhlas rodičů s nápravou komunikačních obtíží pod vedením logopedického asistenta (pedagoga Mateřské školy Sluníčko).

FU, FU, FOUKÁ FUJÁK,

FOUKÁ TAKY BUBÁK.

BTFJK • 40

⁸⁸ TUČKOVÁ, J. *Říkaneky pro rozvoj řeči*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2007, s. 40.